

הספרייה הלאומית
المكتبة الوطنية الإسرائيلية
The National Library
of Israel

Збирка „Евентов“

архив Удружења усељеника
из бивше Југославије у Израелу

Изложбу организују Централни архив за историју
јеврејског народа у Јерусалиму, Национална библиотека
Израела у Јерусалиму и Народна библиотека Србије.

Народна библиотека Србије
(Скерлићева улица бр. 1, Београд)

Изложба траје од 04. до 13. септембра 2023.

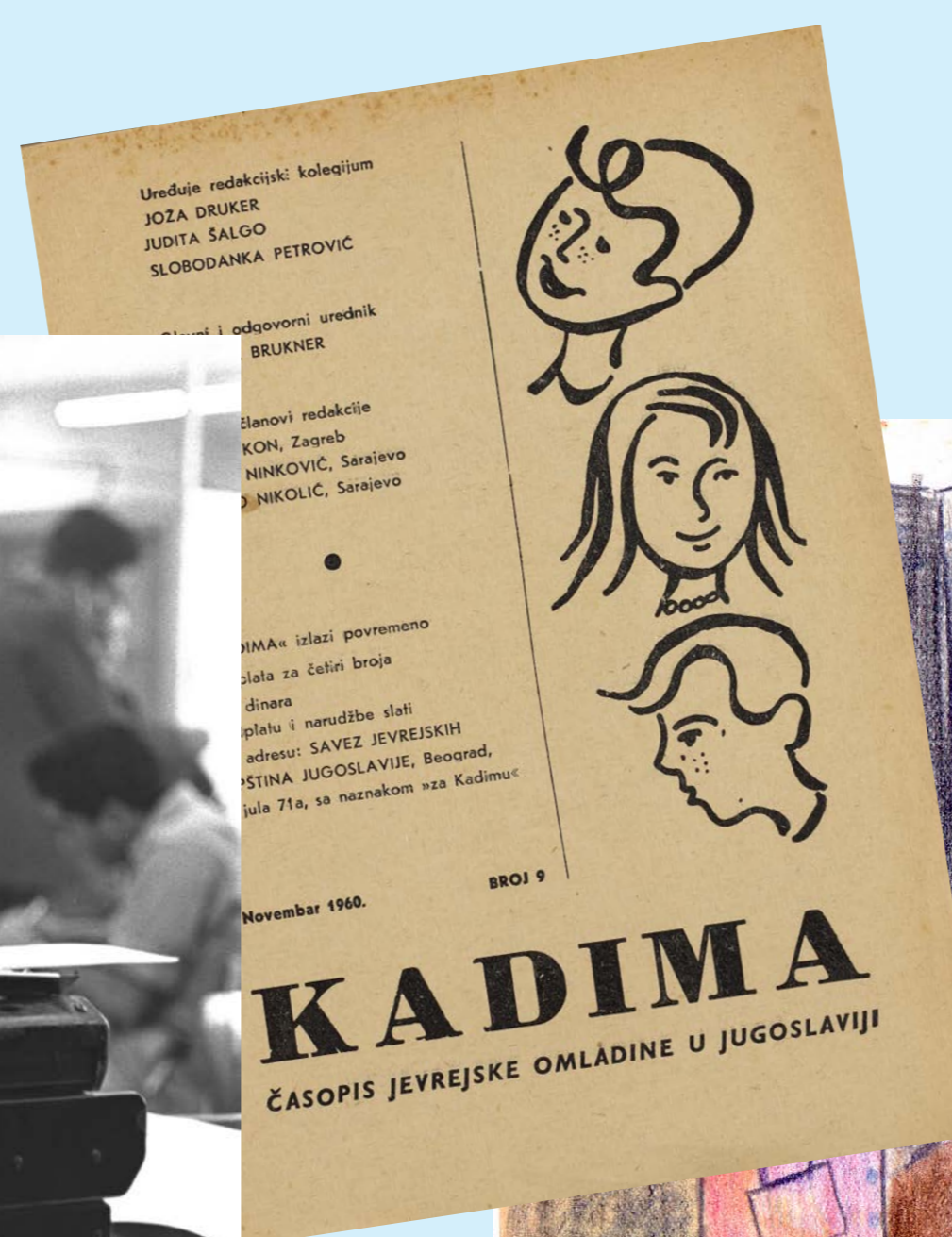
Изложбу припремили:

др Олга Унгар, Дамјан Хајим Пековић, др Јохај Бен-Гедаља

Лектура: Вера Малетић

Графички дизајн: Ротем Коен-Соаје, Менахем Зилберг

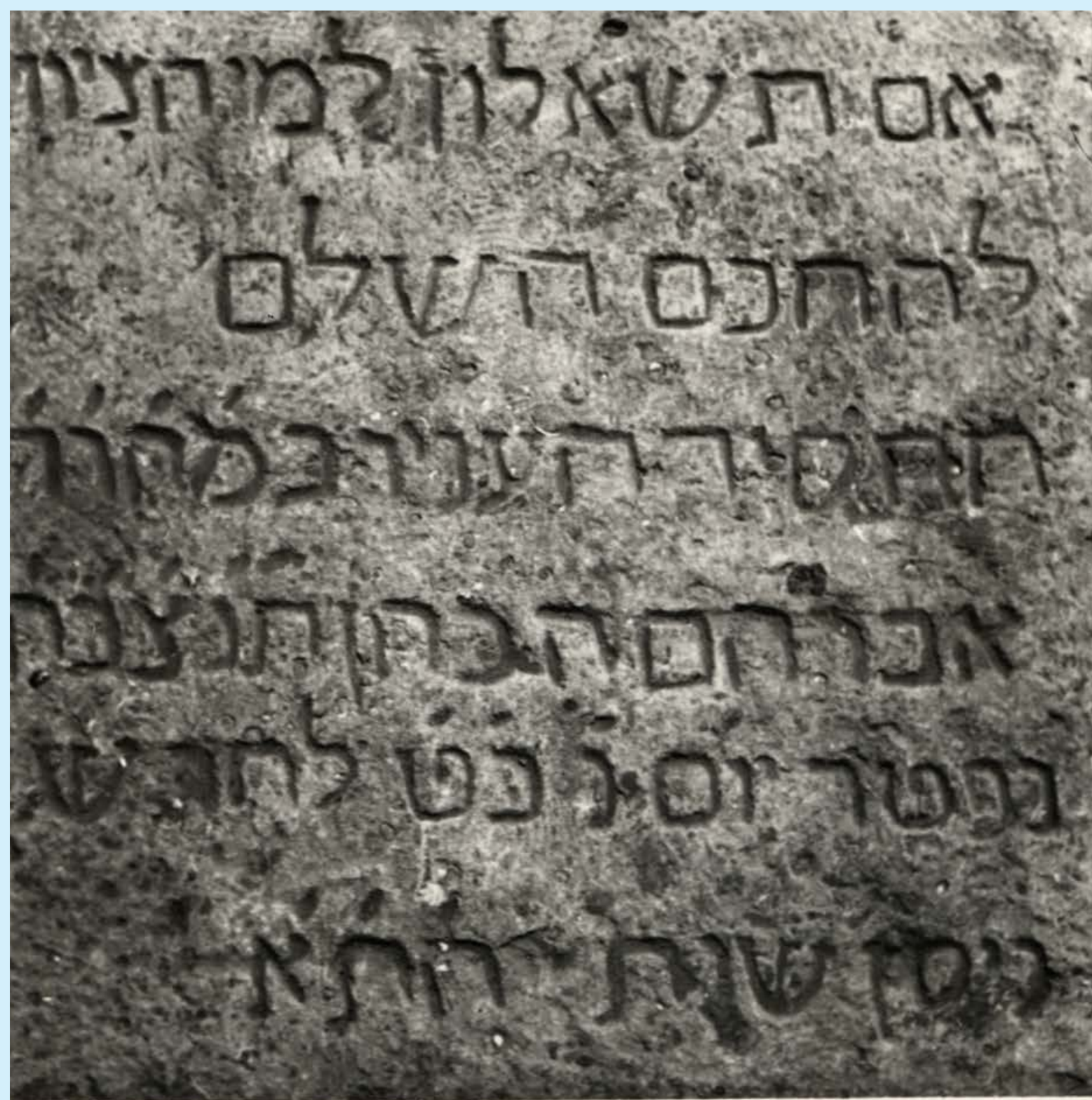
Посебну захвалност дугујемо: Ани Милутиновић, Душану
Злоколици, Керон Сетхил, Олги Лемперт, Мосту за Европу
Националне библиотеке Израела, Хани Авитал, Марти Флато
Ладани, Јосефу Тауберу, Душану Михалеку

Историја Јевреја у Србији

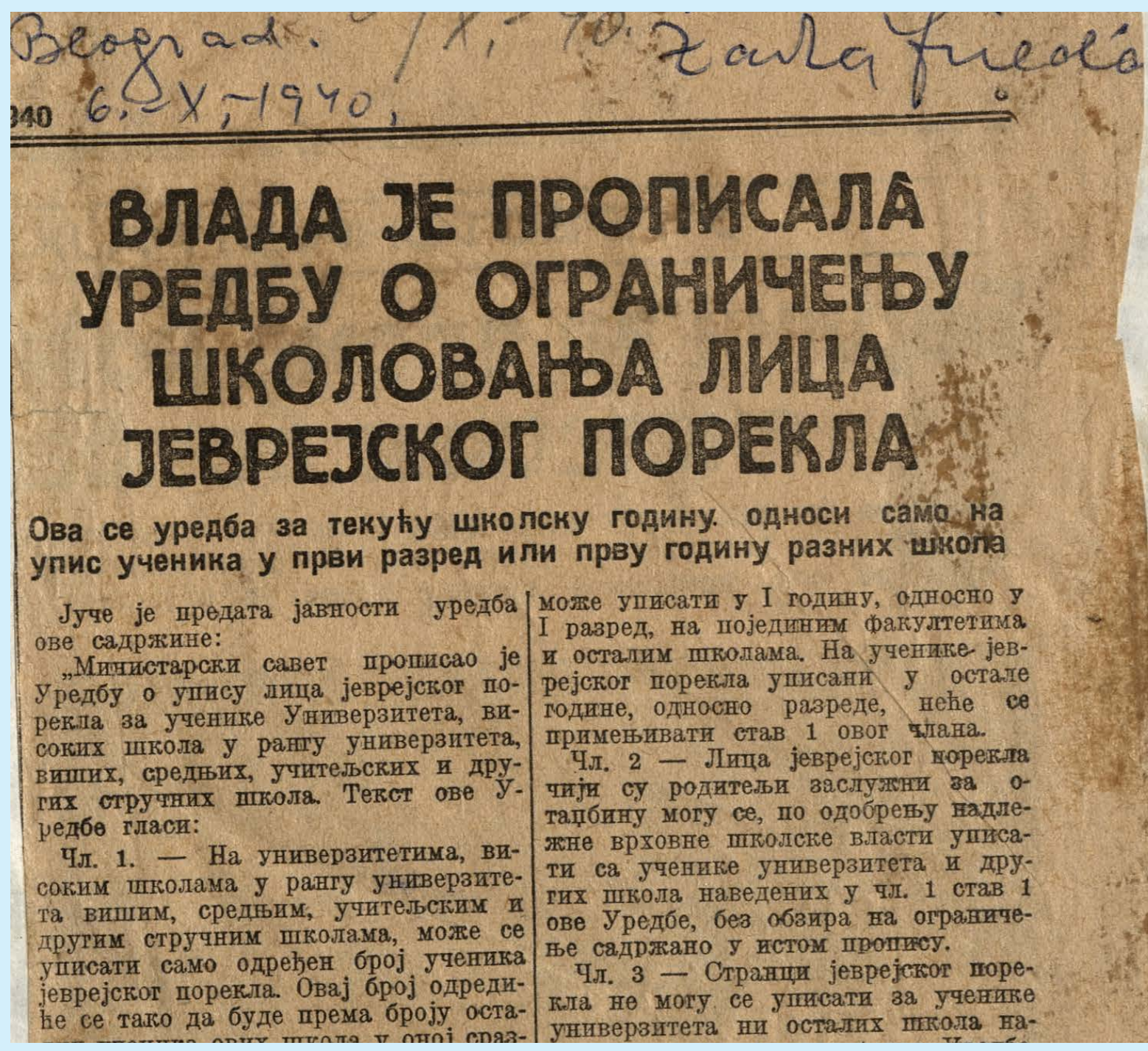
Јевреји живе на територији данашње Србије од 4. века пре нове ере, међутим, већи раст заједнице почео је у 16. веку када је Османско царство отворило врата Јеврејима Сефардима прогнаним из Шпаније. Током 18. века у Војводину и у Београд насељавају се ашкенаски Јевреји из разних крајева Хабзбуршке монархије.

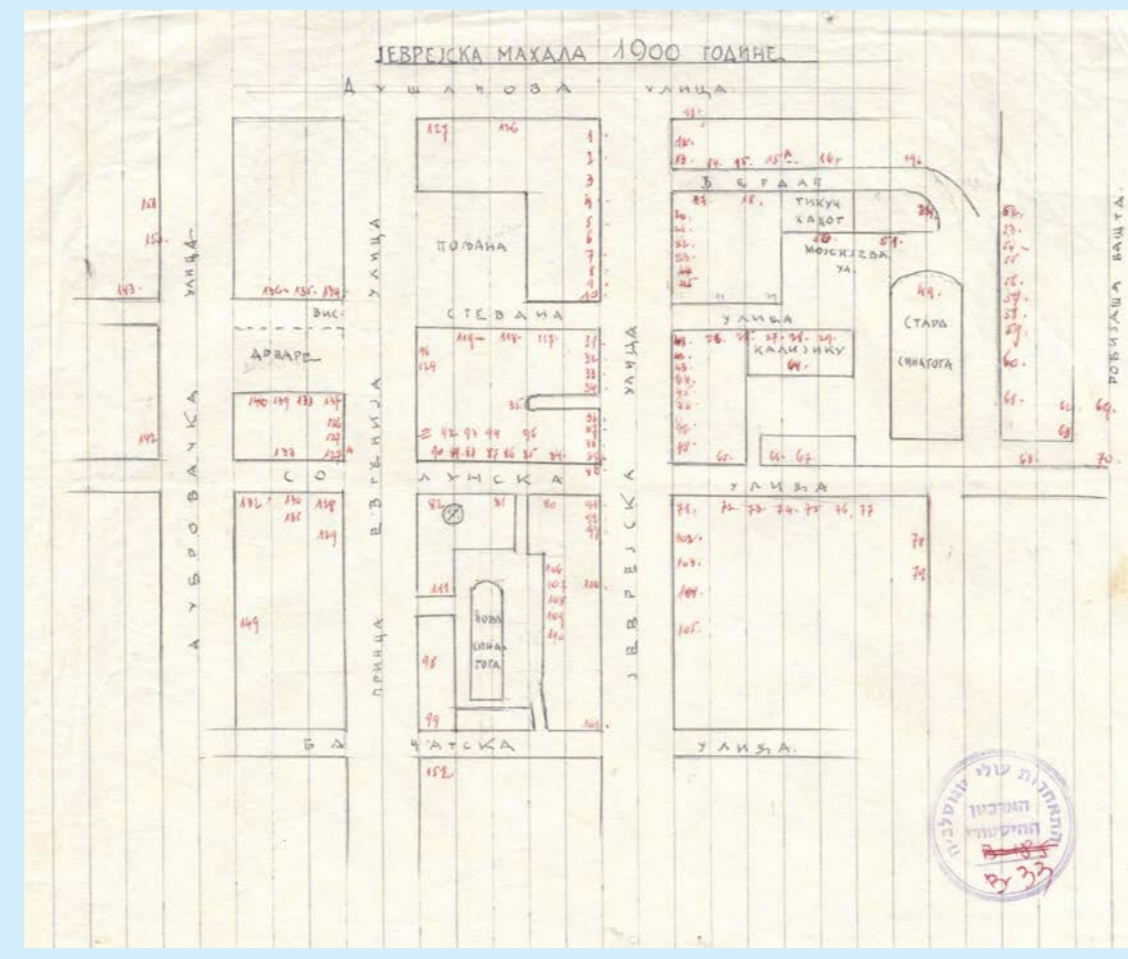
Надгробни споменик рабина Абрахама Коена у Београду, 1641. Овај споменик је пронађен 1962. на углу данашње Змај Јовине улице и Обилевог венца, приликом зидања нове зграде. Он је до сада најстарији очувани јеврејски надгробни камен на подручју Београда. Поклон др Видосаве Недомачки (D-603)

Др Исак Алкалај у српској војсци у Првом светском рату. Алкалај (1881–1978) је постао главни рабин Краљевине Србије 1911, а 1923. године именован је за врховног рабина Краљевине СХС. Био је и члан скупштине. По избијању Другог светског рата избегао је у Њујорк и био активан члан „Удружења југословенских Јевреја у САД-у“ (D-723)

Објава о доношењу *numerus clausus*-а 1940, *Политика*, 6. октобар 1940. Уредба о упису лица јеврејског порекла за ученике универзитета, високих школа у рангу универзитета, виших, средњих, учитељских и других стручних школа, донета 1940. године у Краљевини Југославији. Поклон Јакова Жака Фрида (C-158)

План јеврејске махале на Дорћолу, Београд (B-33)

Сефардске жене у Београду, 1904 (E-241)

Породица Блајер, Ада (K-312)

Делегације Јеврејске општине на Опленцу, 1935 (D-185.3)

После Првог светског рата, у новоформираној Краљевини СХС живело је око 65.000 Јевреја (око 13.500 на територији уже Србије и још 20.000 у Војводини). У међуратном периоду локална заједница је доживела процват, а професионалци јеврејског порекла играли су активну улогу у политичком, економском и културном развоју земље.

Јеврејско уточиште за старе и сирочад у Новом Саду – диплома дародавцу Хилману Саламону Мемелу, 1940. Дом је отворен 1933. за смештај до 60 штићеника. Године 1938. подигнуто је додатно крило зграде за прихват 60 деце без родитеља. Средства за рад су прикупљена од добровољних прилога (B-80)

Синагоге

Пре Другог светског рата у Србији је постојало стотинак синагога: сефардских и ашкенаских. Ашкенаске синагоге су биле ортодоксне (заједнице које практикују нормативни јудаизам) и неолошке (заједнице које практикују умерено реформски јудаизам). Стилони у којима су изграђене као и њихова величина варирају, од грандиозне сецесијске у Суботици до модернистичке синагоге у Нишу. Међутим, оно што их повезује јесте чињеница да су ове грађевине имале важну улогу у обликовању урбаног пејзажа места у којима су стајале.

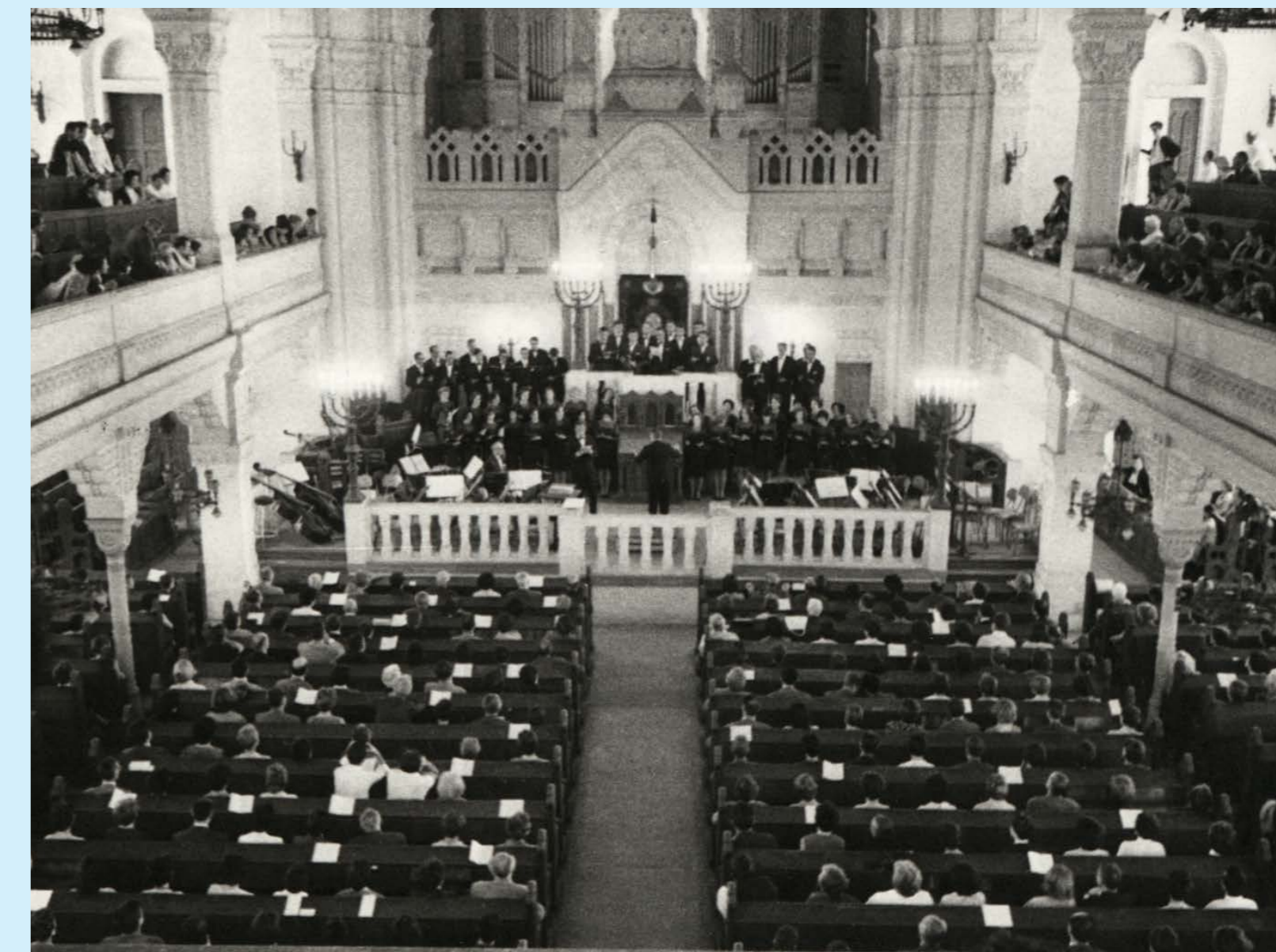
Синагоге деле сличну судбину као и заједнице које су их градиле и у њима се окупљале. Срушене су скоро све, неке током Другог светског рата, а највише у периоду од 1948. до 1951. Данас постоје три синагоге у Београду, Суботици и Новом Саду, које

Зграда јеврејске вероисповедне општине у Бачкој Тополи, сликана 1945 (D-593)

Опроштај породице Меворах од нишке синагоге пре досељавања у Израел, 1948. Уступила Гина Меворах (D-13)

Наступ хора „Браћа Барух“ у новосадској синагоги поводом прославе 250. годишњице заједнице, 12. мај 1968 (D-13)

Синагога у Врбасу, саграђена 1914, срушена 1948 (D-13)

Синагога у Суботици, изграђена 1903, обновљена 2018. Љубазношћу Јеврејског историјског музеја у Београду (D-527)

Синагога у Бечеју, саграђена 1883, срушена 1962 (D-583)

имају сачуван ентеријер и екстеријер. У Србији је преостало још неких петнаестак зграда синагога које данас служе за друге сврхе или су напуштене без икаквих назнака да су некада биле јеврејске молитвене куће.

Давид Алкалај се обраћа заједници у синагоги у Београду пре исељавања у Израел, март 1950 (D-389)

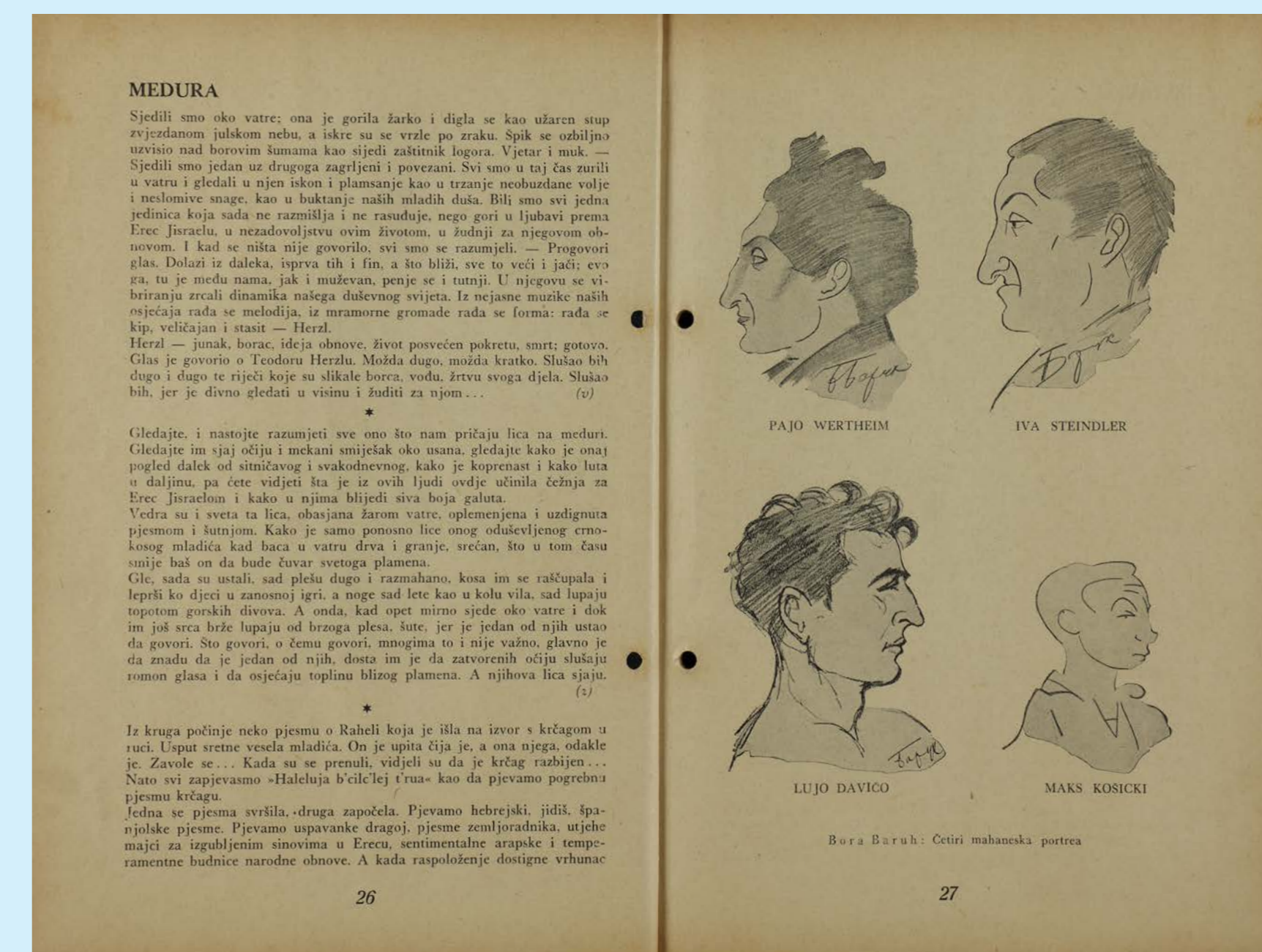

Неолошка синагога у Сенти, саграђена 1873, срушена 1957 (D-601)

Културни живот

У међуратном периоду деловале су различите јеврејске културне, спортске, јавне и политичке организације. Неке организације су биле верски оријентисане док су друге биле усмерене на ционистичко деловање или су се bavиле политичким и социјалним питањима, односно добротворним радом. Овај период карактерише и процват јеврејске културе, уметности и књижевности, као и интензивна издавачка делатност.

Цртежи Боре Баруха, Хансар, октобар 1931, бр. 1–2, година V, стр. 27.

Литерарна секција „Др. Теодор Херцл“, Земун, 1920/21, са браћом Отом (стоји трећи с лева у другом реду одозго) и Павлом Бихалијем (седи четврти с лева), Ото Бихалиј Мерин (1904–1993) и Павле Бихали (1898–1941) оснивају 1928. издавачко предузеће НОЛИТ. Поклон Алфреда Кадмона (D-655)

Прослава празника Пурим у Нишцу, 1921. Фотографију уступио Бора Исаковић (D-332.4)

„Радна омладина“, представа Голем, Јеврејски дом, Београд, 1923 (D-513)

Омладински хор покрета „Агудат Јисраел“, Суботица, 1933. Ова организација је окупљала ортодоксне Јевреје (Eventov-948)

Ерих Елиша Самлаић (Карловчић 1913 – Јасеновац 1944), композитор и диригент, важна је, али данас скоро потпуно заборављена личност на пољу историје музике и музикологије (D-476). Рукопис његове докторске дисертације из 1941. која је изгорела у бомбардовању Београда *О животу и делу Вјенцеслава Новака* сачуван је у Збирци „Евентов“ (Eventov-1403)

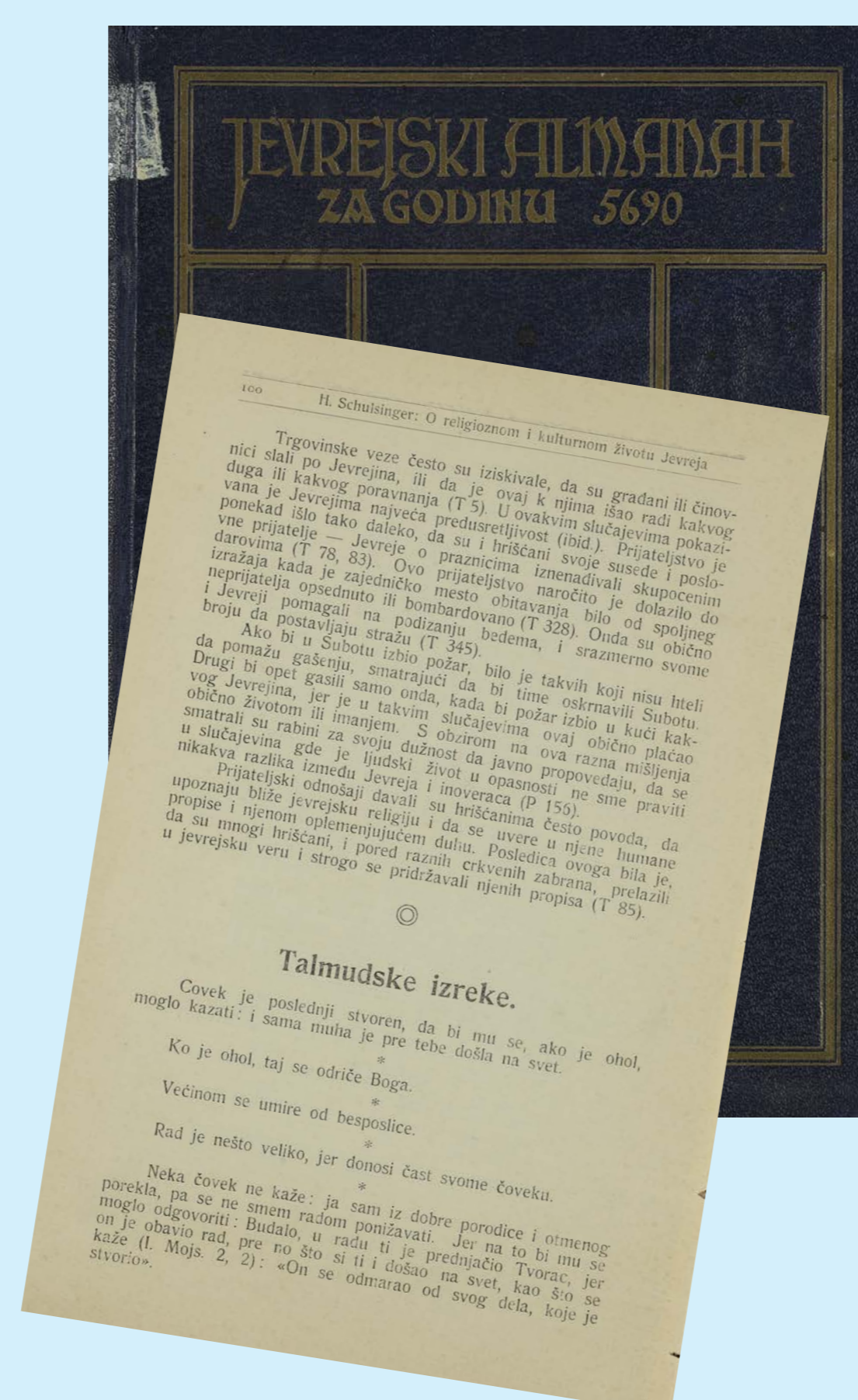
QR Кратка биографија Ериха Самлаића, прина Душан Михалеќ

QR Композиција Ериха Самлаића *Сефардска* тема са Балкана

Јеврејска основна школа у Новом Саду, 1922 (D-611)

Јеврејски алманах за годину 5690 (1929/30) у издању Савеза рабина Краљевине СХС, Вршац (Јug-20)

ЈЕВРЕЈСКА ЧИТАОНИЦА У БЕОГРАДУ

Поводом недавне смрти највећег хебрејског песника садашњости

ХАЈИМА НАХМАНА БЈАЛИКА

одржаће у недељу, 16 септембра о. г., у 10 и по часова пре подне, у великој сали Јеврејског дома, Кр. Петра 71 познати наш јавни радник г. **Др. Цви Ротмилер**, из Загреба,

ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ

посвећено славном прваку хебрејске поезије, приповедача, научнику и јавном раднику неумрлом **Наим НАХМАН БЈАЛИК**

ХАЈИМУ НАХМАНУ БЈАЛИКУ.

Умољава се грађанство да изволи у што већем броју присуствовати овом предавању.

Улаз: 2 и 1 динар за покриће режиских трошкова.

септембра 1934 год. Београд

Управа ЈЕВРЕЈСКЕ ЧИТАОНИЦЕ

Позив на јавно предавање о Хајиму Нахману Бијалику, једном од пионира модерне хебрејске поезије, у Јеврејској читаоници у Београду, 16. септембар 1934 (B-33)

Улога Јеврејки

Током међуратног периода Јеврејке су почеле да добијају све значајнију улогу у добротворном раду, али и у слободним професијама и уметности, књижевности и музици. Жене јеврејског порекла полако су напуштале своје улоге домаћица и иступале у јавни живот. Ангажовање жена у добротворном раду одражава традиционалне јеврејске концепте *цедак* (доброчинства) и *хесед* (милосрђа). Јеврејке су равноправно с мушкарцима биле активне у ционистичким организацијама од најранијих дана.

Хермина Меламед, рођена Лебл (1885–1963), чланица управе Међународне женске јеврејске организације (WIZO). Ова организација је основана у Енглеској 1920. и имала је филијале широм света, а посвећена је социјалној заштити, образовању и унапређењу положаја жена. A. Himmelreich photo studio, Тел Авив, поклон WIZO-а (D-507)

Руководство хуманитарног и филантропског удружења „Добротвор“, Београд, 1928. Ово женско друштво је основано 1895. ради пружања помоћи и образовању жена и деце из ашкенаске јеврејске заједнице (Eventov-1189)

„Иврија“, 1927. Друштво академичара „Иврија“ основано је октобра 1920. у Брну и имало је више огранака у Југославији. Foto atelier Marianna, Нови Сад, поклон В. Гутмана (Eventov-1127)

Излет „Радне омладине“ из Београда у Каменици, 1932. Ово удружење је основано око 1930. и било је повезано са социјалистичким ционизмом (D-513.10)

Јелена Ила Касовиц Лампел (1906–1971), наставница клавира, са ученицима, Нови Сад, 1931. Поклон Марте Флато Ладани Земанек (D-1091)

Курс WIZO-а за обуку медицинских сестара у Београду, децембар 1940 (Eventov-983)

Женски делегати на ционистичком скупу, Београд, 1934 (Eventov-971)

Шиваоница у Београду, 1932 (D-375)

Спорт

Физички препород је био један од важних задатака које је ционистичка јеврејска омладина себи поставила. У склопу ционистичког идеала спорт је имао важну улогу у стварању „новог Јеврејина”, који би био јак и здрав, и био антитеза стереотипној слици Јеврејина без домовине, слабог и незаштићеног. Спортска организација „Макаби”, која је била повезана са општим ционистима, била је најбројнија и носила је име по Макабејцима, борцима за јеврејско државно и духовно ослобођење у античком добу.

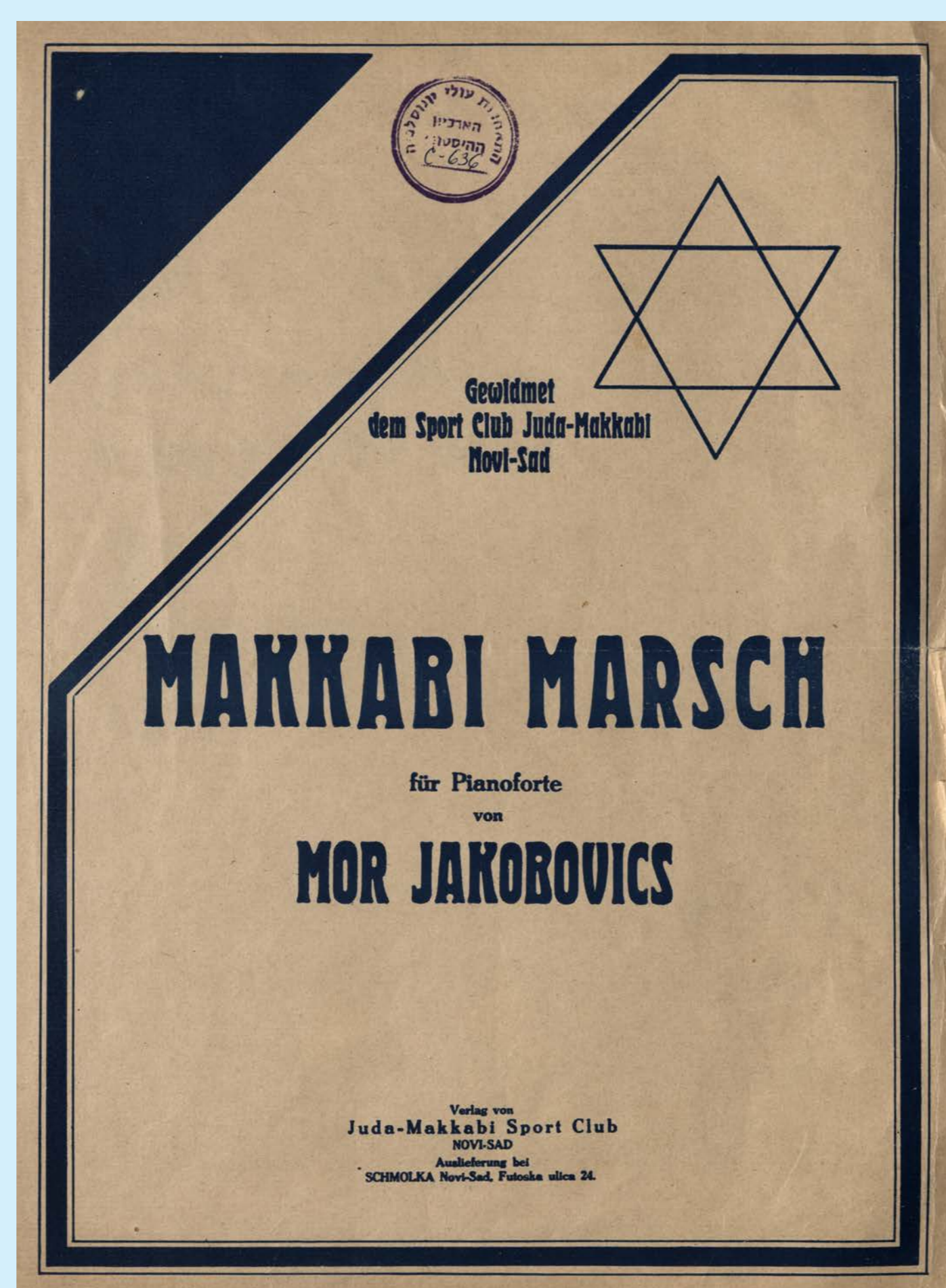
„Макаби” Нови Сад, играчи, 1920. Поклон Теодора Веселиновића (Eventov-1168)

„Макаби” Нови Сад, играчи са управом, 1938. Новосадски Јеврејски спортски клуб „Јуда Макаби” основан је 1920. У оквиру клуба постојале су фудбалска, атлетска, мачевалачка, рвачка и стонотениска секција (Eventov-1168)

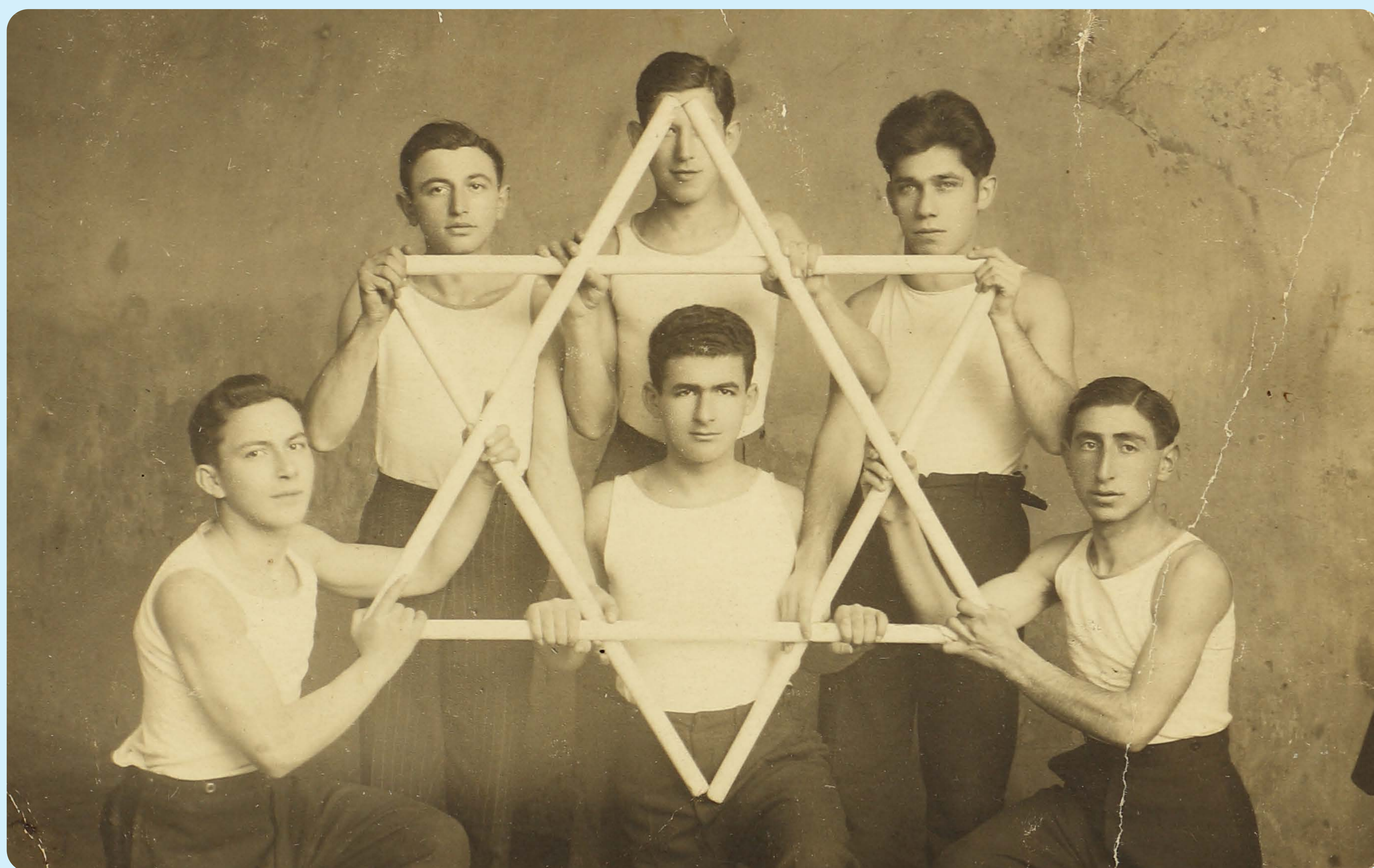
Јеврејски спорт је дао неколико изванредних рвача попут Имреа Бороша. Имре Борош из „Хакоаха” (сликан 25. јуна 1927) био је међу најбољим рвачима на државним првенствима Југославије (Eventov-1171)

Макаби марш, Нови Сад, 1921. Кантор, наставник музике и композитор Мор Јакобовић посветио је ову своју композицију новосадском клубу „Макаби” (Eventov-1168)

„Хазена” Нови Сад, 1921. У новосадском „Макабију” деловала је једно време и секција хазена (врста рукомета), коју је водила Шарика Кон (Eventov-1168)

„Хакоах” Суботица, 1928. Културна и спортска организација „Хакоах” основана је у Суботици 1923. Имала је рвачку, фудбалску и женску рукометашку као и позоришну секцију и оркестар (Eventov-1171)

Пети слет јеврејске омладине, Нови Сад, 18–20. августа 1924. Један од основних облика омладинског рада били су слетови. На њима се реферисало и дискутовало о путу и начину за остварење ционистичких идеја. У оквиру слетова одржавана су велика и масовна спортска такмичења (Eventov-1106)

Представници Југославије на отварању друге Макабијаде, 1936. Макабијада, међународна јеврејска и израелска мултиспортска манифестација, први пут је организована 1932. Одржава се сваке четири године у Израелу (Eventov-1887)

ЦИОНИСТИЧКЕ АКТИВНОСТИ

Током 19. века рађа се идеја о повратку у земљу предака и оснивању јеврејске државе у Земљи Израела. Један од важнијих представника прото-ционизма био је рабин Јехуда Алкалај (1798–1878), који је деловао у Земуну, а где је (случајност или не) живео и деда Теодора Херцла, оснивача ционистичког политичког покрета.

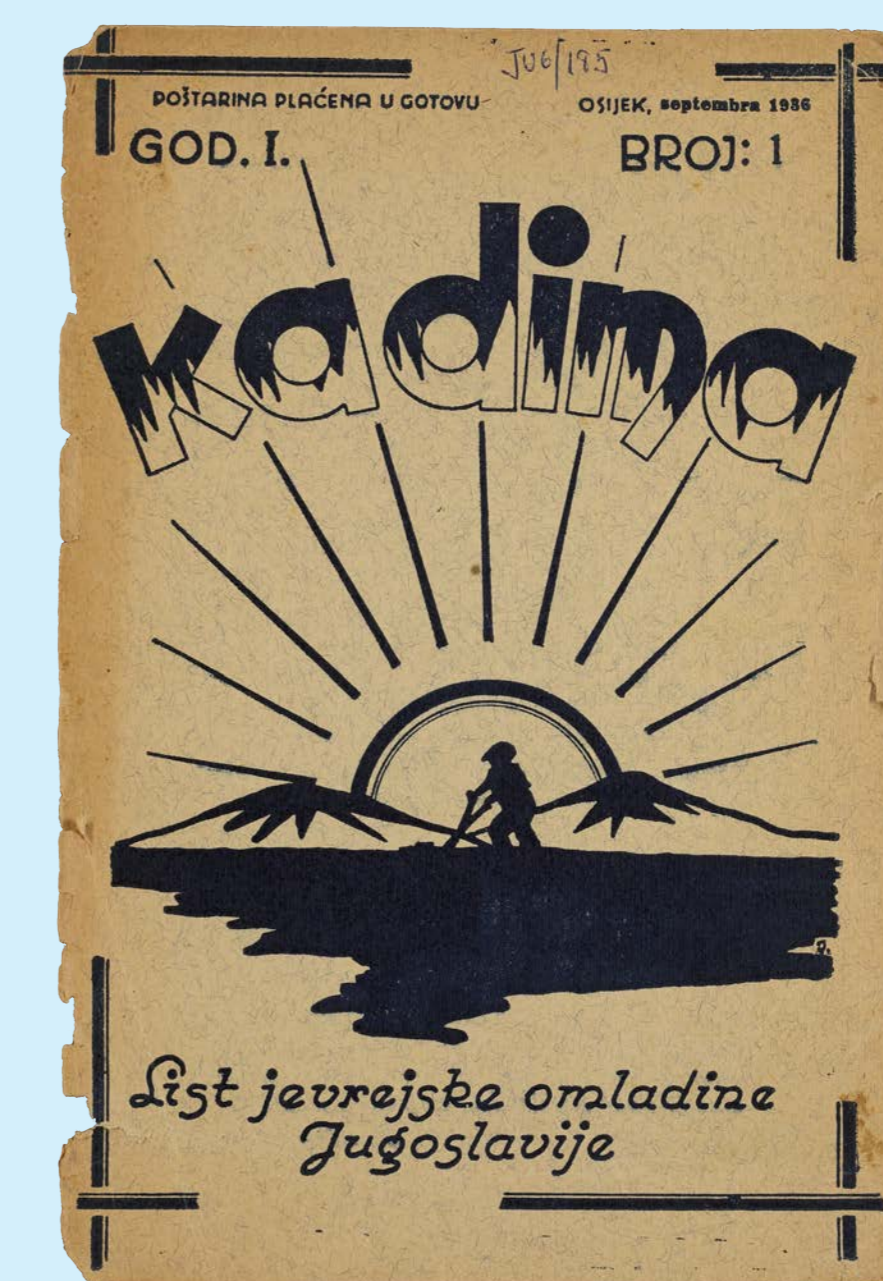
У Београду су деловале организације општинских циониста и социјалистички усмерен „Хашомер хацаир” (Млади стражар). У Војводини је било и ревизиониста, припадника десног крила ционистичког покрета.

Ционисти су издавали часописе, књиге, одржавали часове хебрејског и друге друштвене активности.

Омладински покрети су организовали хахшарот – припреме за усељавање, где су се омладинци обучавали за живот у новој домовини и у кибуцу – пољопривредном добру.

Удружење „Иврија”, Зрењанин, 1924 (Eventov-1127)

Кадима – часопис јеврејске омладине Југославије, септембар 1936 (Jug-195)

Малхут Израел. Нови Сад, 14. фебруар 1936 (Eventov-973)

Хашшара – логор „Ахдут Хацофим”, Блед, август 1925 (Eventov-1044)

Посета Менахема Усишкина, челника Јеврејске агенције, Београд, 1932 (D-43)

„Хашшара” - затварање логора, Блед, август 1925 (Eventov-1044)

Омладински покрет „Акива”, излет у околини Београда, 1938 (Eventov-1053)

Оснивање ционистичке организације у Београду, 1920 (Eventov-1015)

„Хашомер хацаир” – марка „Керен алија” (Фонда за усељавање), 1932 (Eventov-1106)

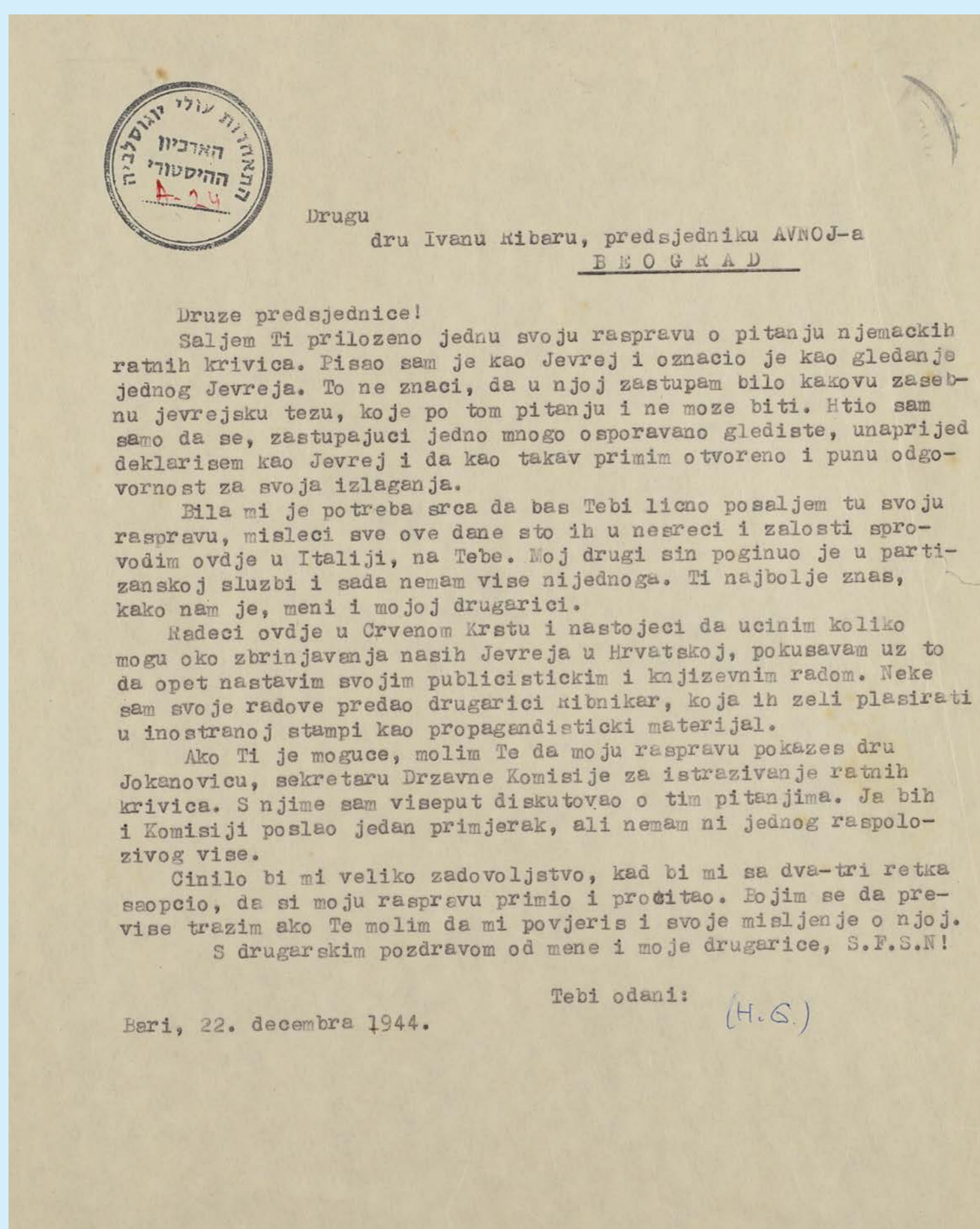

Холокауст

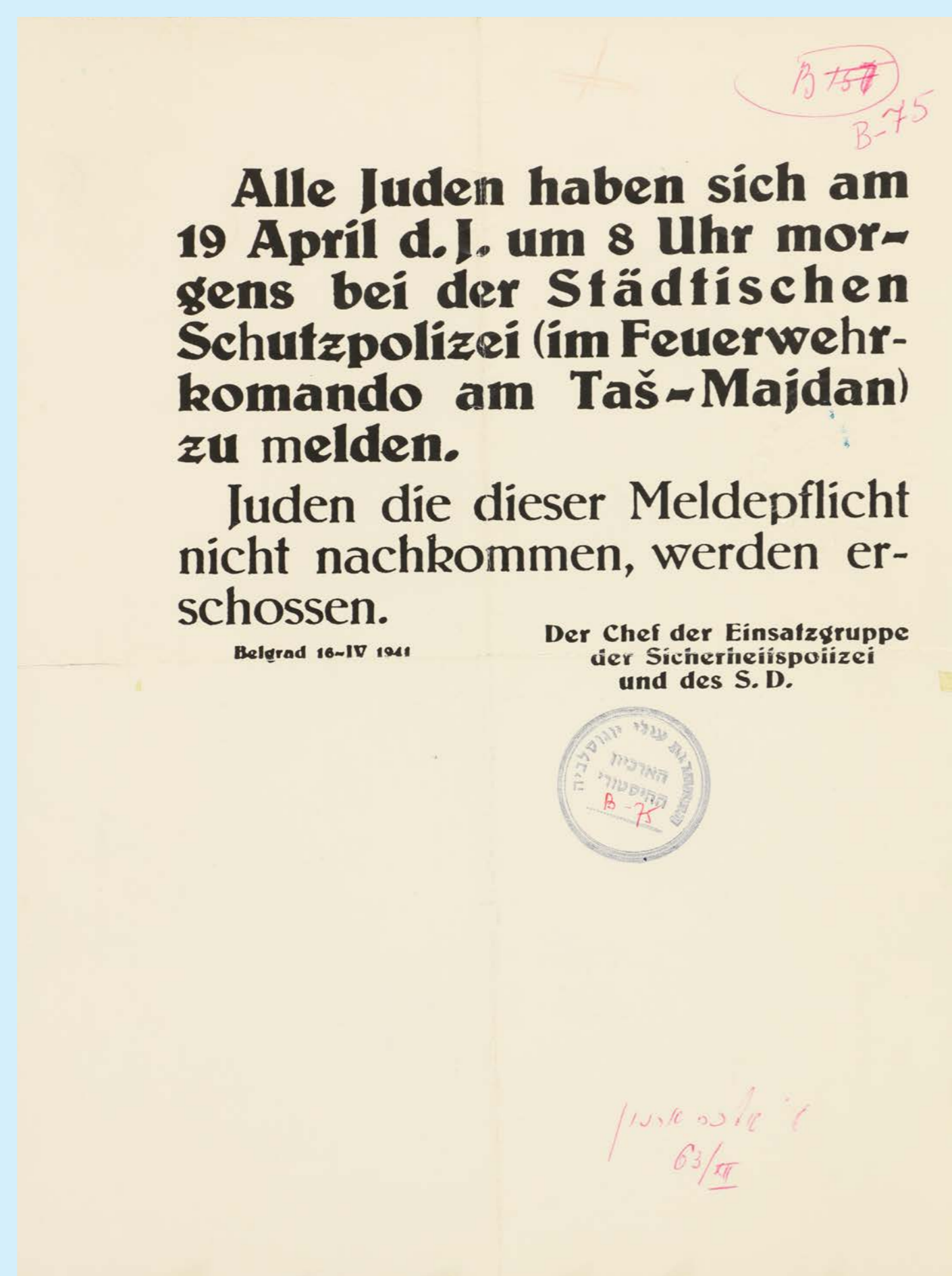
Територија Србије је за време окупације била распарчана, те су ужа Србија и Банат припали Немцима, Бачка Мађарима, Срем је био прикључен НДХ, Косово Великој Албанији, а Пирот Бугарској. Јевреји из Београда и Баната били су заточени у логорима на Бањици, Топовским шупама и Старом сајмишту, где су већином и погубљени. Слична судбина је снашла и Јевреје Срема у НДХ. Мађарске окупационе власти су донеле мере против Јевреја и Срба и направили покољ познат као Рација у јужној Бачкој јануара 1942. У Пироту су бугарске власти у марту 1943. испоручили Немцима Јевреје, који су завршили у логору смрти Треблинка, из којег се нико није вратио. После капитулације Италије у септембру 1943. Јевреји који су се затекли на територији Косова и Метохије депортовани су у логоре смрти, као и Јевреји Бачке после немачке окупације Мађарске марта 1944.

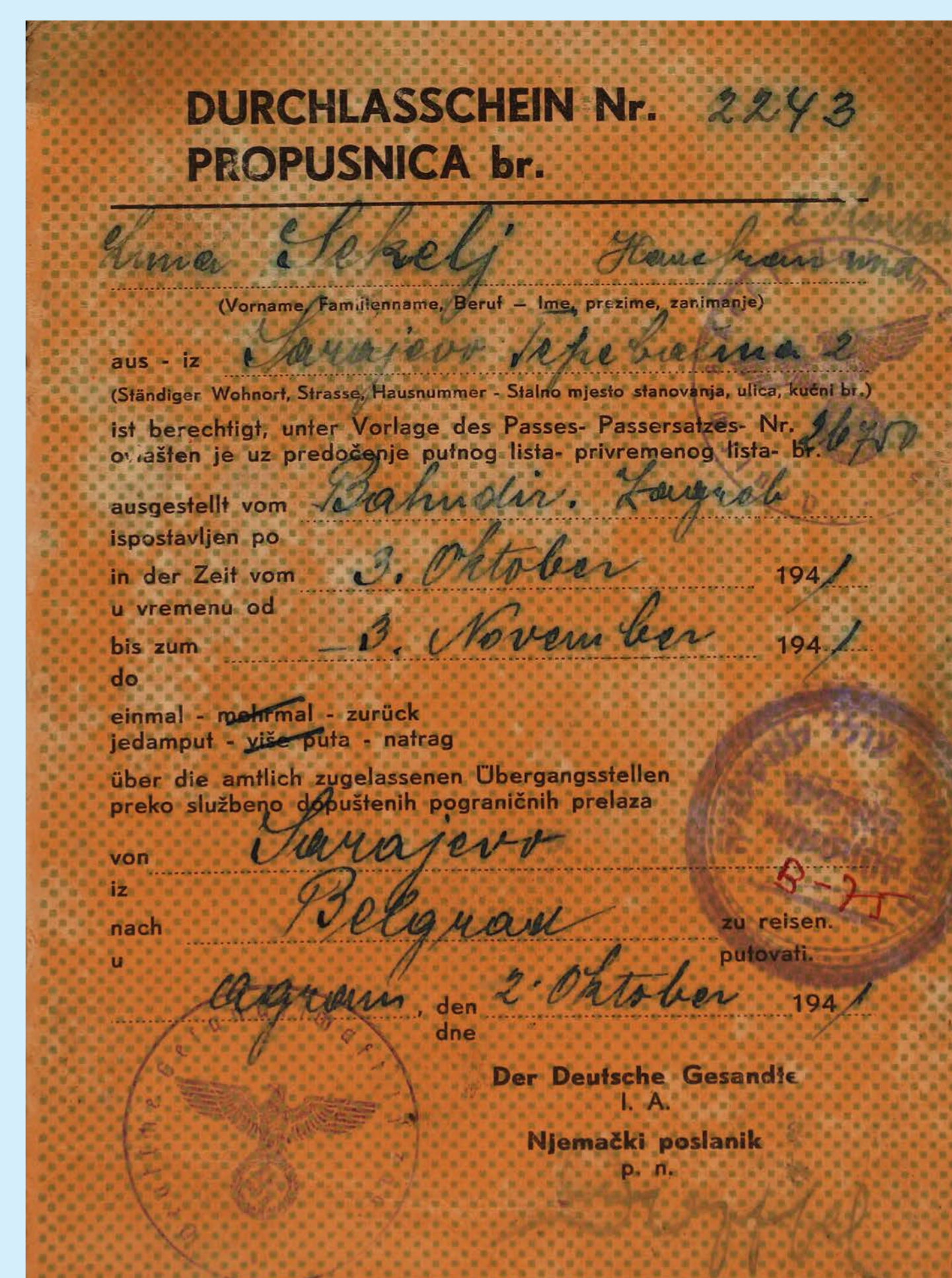
Депортација Јевреја из Бездана, април 1944. Дар М. Визнера, љубавношћу Јеврејског историјског музеја у Београду (D-408.3)

Писмо др Хинка Готлиба, адвоката и писца из Загреба, председнику АВНОЈ-а др Ивану Рибару везано за немачке ратне злочине и личну трагедију, пошто су обојица у рату изгубила оба сина, 22. децембар 1944 (Eventov-1341)

Наредба да се Јевреји Београда пријаве на дан 19. априла 1941. на Ташмајдану (B-75)

Пропусница Еме Секелј за путовање из Сарајева за Београд, 2. октобар 1941 (B-75)

Група Јевреја на принудном раду 1941/1942. Поклонио Арије Лаци Штерн (D-167.2)

Додела признања „Праведник међу народима“ Радовану и Роси Ђоновић из Доње Црнуће код Крагујевца, који су спасили Данијела Семница из Београда, скривајући га на свом имању од децембра 1941. до ослобођења, октобра 1944. Јад Вашем, 1983 (D-1086)

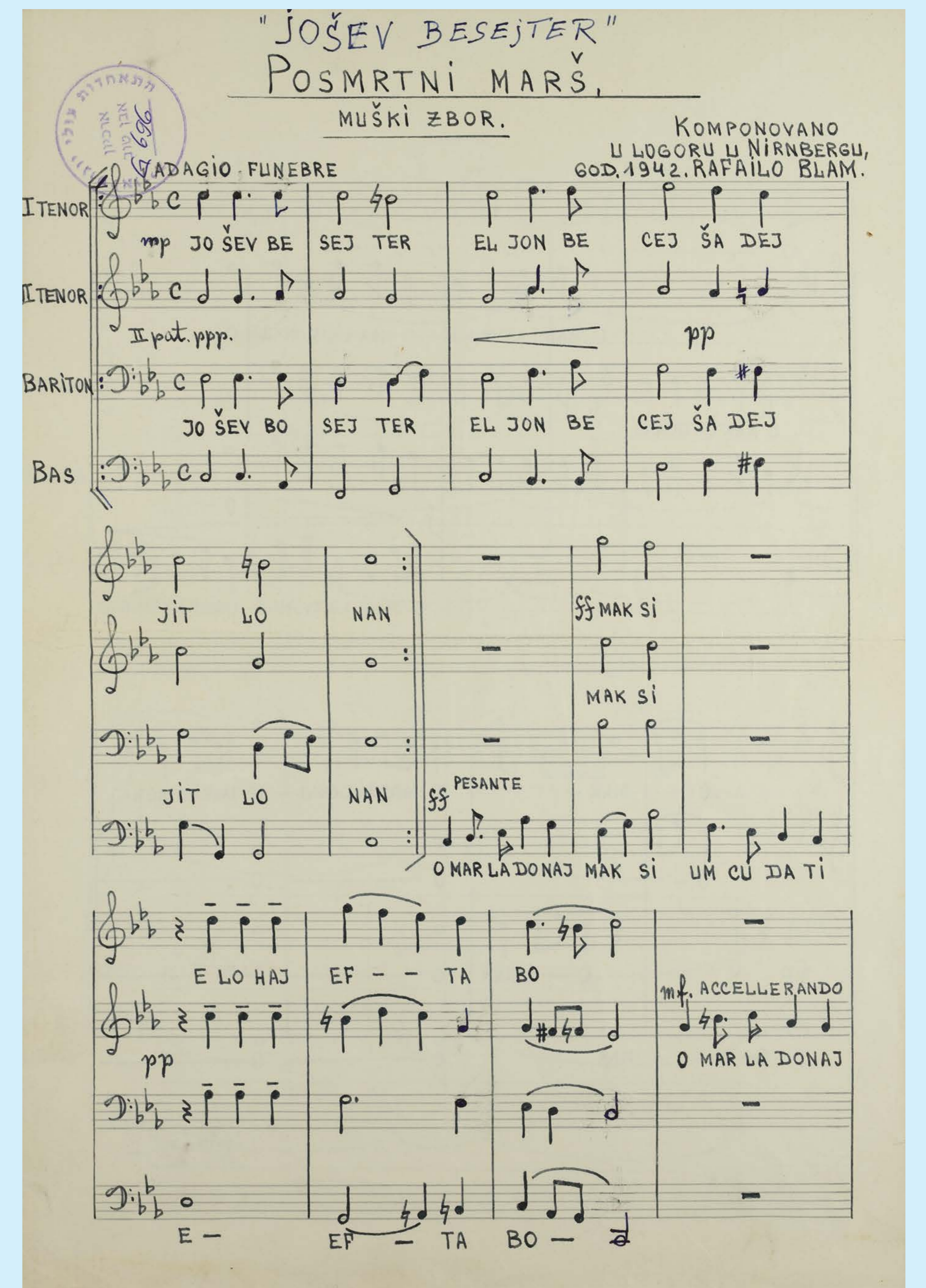

Јевреји на принудном раду у мађарској војсци, Хајмашкер, 14. октобар 1943. Јевреји су били мобилисани у радне чете за опасне инжењерске радове на Источном фронту, одакле се готово нико није вратио (D-408)

Ратни заробљеници

После априлског рата 1941. и слома Краљевине Југославије велики број Јевреја који су били у Краљевској војсци пада у заробљеништво. Редовне војнике Немци су погубили док су официри у заробљеничким логорима били држани у лошим условима и са ускраћеним правима, и већина их се придружила групама заробљеника који су подржавали НОБ. Некадашњи југословенски јеврејски ратни заробљеници основали су у Израелу своје удружење. Архивски материјал Удружења је предат Архиви „Евентов” и садржи фото-албум заробљеника из логора у Оснабрику, лична сведочанства и истражни материјал против логорског особља.

Рафаило Блам, *Посмртна песма*, компонована у логору Нирнберг, 1942. Рафаило Блам (1910–1991) је компоновао велики број партитура током заробљеништва и за време последњег марша пре ослобађања носио их је са собом иако је имао само 48 кг. За рад током заробљеништва одликован је Орденом заслуга за народ. Захваљујемо се Нади Блам на податку и на сагласности да изложимо фотографију ове партитуру (G-696)

Spisak lica na fotografiji broj 36 a.
Prvi red (sve):
65 Mr. Simcha Balog
553 Vainiar Julije
Drugi red (sve):
245 Mr. Hefelberg Isak
156 Omer Slonin
351 David Šeo
510 Stajn Šip

Фотографија официра у заробљеничком логору (Eventov-348)

Spisak lica na fotografiji broj 17.
Prvi red (sve):
166 Frankel Mendor
276 Gorn Jaiton
424 Polak Feria
300 Evarlier David, oca Dan David
287 Itan Zihac
Drugi red (sve):
535 Vaja Šipa
265 Kon Herman, oca Karneli Ovi
56 Atlas Jouda
83 Berger Šibor
86 Blam Rafail
146 Piler Tuvia
501 Šperer Milko
331 Levi Oskar
560 Vaja Isideler
125 Špatajn Aryad
Original fotogr.: David Evarlier

Фотографија официра у заробљеничком логору. Изворна фотографија – Давид Квартел (Eventov-348)

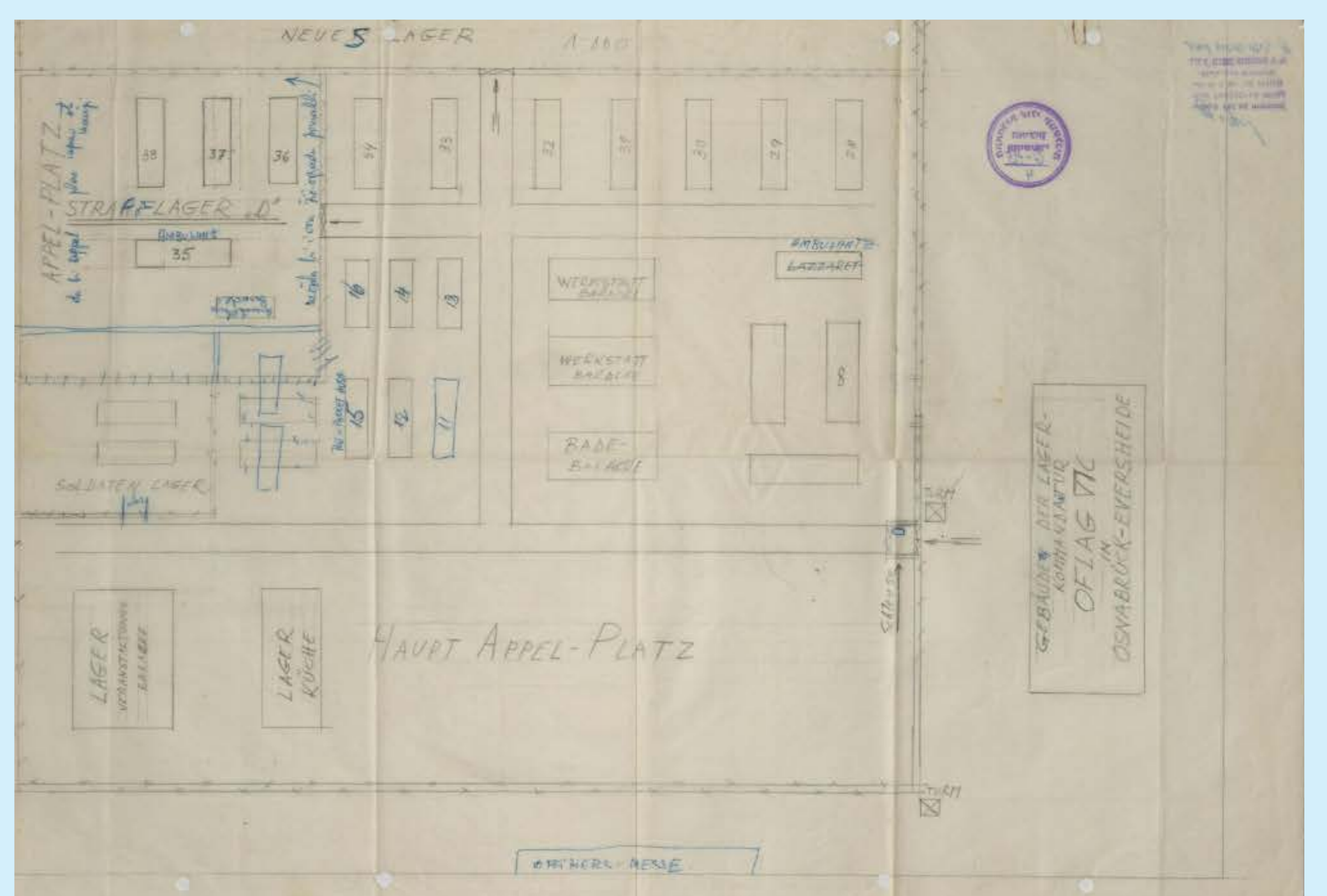
Fotografija broj 114.
86 Blam Rafael
sa dva prijatelja
Jevrejci
u sredini Sergeje Petrovič
a kraja: Mile Vitorovič
Original: Blam Rafael

Рафаило Блам у заробљеништву са два пријатеља – Сергијем Петровићем и Милетом Виторовићем (Eventov-348)

Фотографија официра у заробљеничком логору, Изворна фотографија – Рафаило Блам, Београд (Eventov-348)

Spisak lica na fotografiji broj 39.
Prvi red:
65 Babat Teodor
204 Koen Aron
307 Kuntino Sabaj
175 Gahar Špandje Tarasa
383 Katsan Šikla
272 Kevorah Koba
22 Alinka Leon Šiki
Drugi red:
204 Koen Aron
307 Kuntino Sabaj
175 Gahar Špandje Tarasa
383 Katsan Šikla
272 Kevorah Koba
22 Alinka Leon Šiki
291 Gomo
86 Blam Rafael
--- Koen T
--- Piler T
25 Almelino Avraham
81 Beraha - David Koba
158 Frajzenfeld Avraham
348 Mandil David
495 Šer Oskar
175 a. Frank Iuro
Treći red:
479 Števit Franjo
485 Šarifid Dr. Šamuel
70 Baruh Inak
87 Balog Bela
Levi Jada
--- Šta Peda
---
25 Alkalai Isak Leon
249 Kašid Inš. Albert Kasec
361 Halamed Inš. Alfred
403 Šalomon Inš. Švira
82 Beraha Šaka
285 Josefvid Šandija
187 Frajzender Robert Štari
--- Levi Mile
39 Šmolek Šemilo

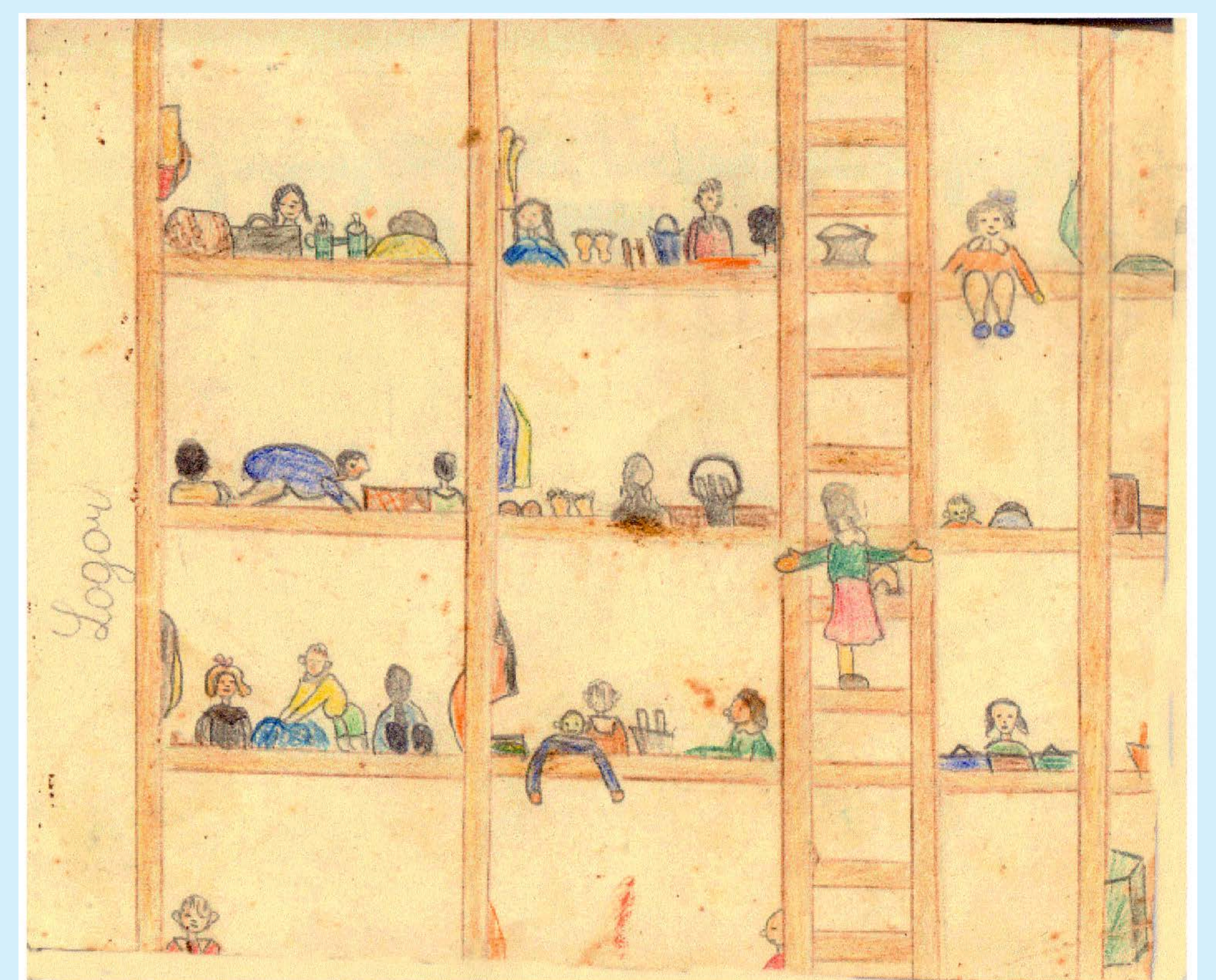
Скица плана логора Офлаг VII C, Оснабрик. Поклонио Бранко Гросман, Јерусалим (Eventov-306)

Цртежи Хане Авитал

Хана Авитал (Ивон Дојч) рођена је у Сарајеву, а данас живи у Тивону, у Израелу. Јануара 1942, када је имала једанаест година, одведена је са братом Емилом (касније Менахем) и две тетке у логор Стара Градишка. Након што су пуштени из логора, скривали су се у Кули. Ханина тетка Илана Шاپир (1924–2014), која се прикључила партизанима, трудила се да све догађаје из тог времена забележи, и на њен наговор Хана је по сећању направила ове цртеже из логора.

Копије цртежа се налазе у Збирци „Евентов”, а изворни цртежи су код Хане Авитал и овим јој изражавамо захвалност што је одобрила да се репродукције прикажу на изложби. Захваљујемо се и Гиори Шапиру, сину покојне Илане Шاپир, који нам је дао потребне информације.

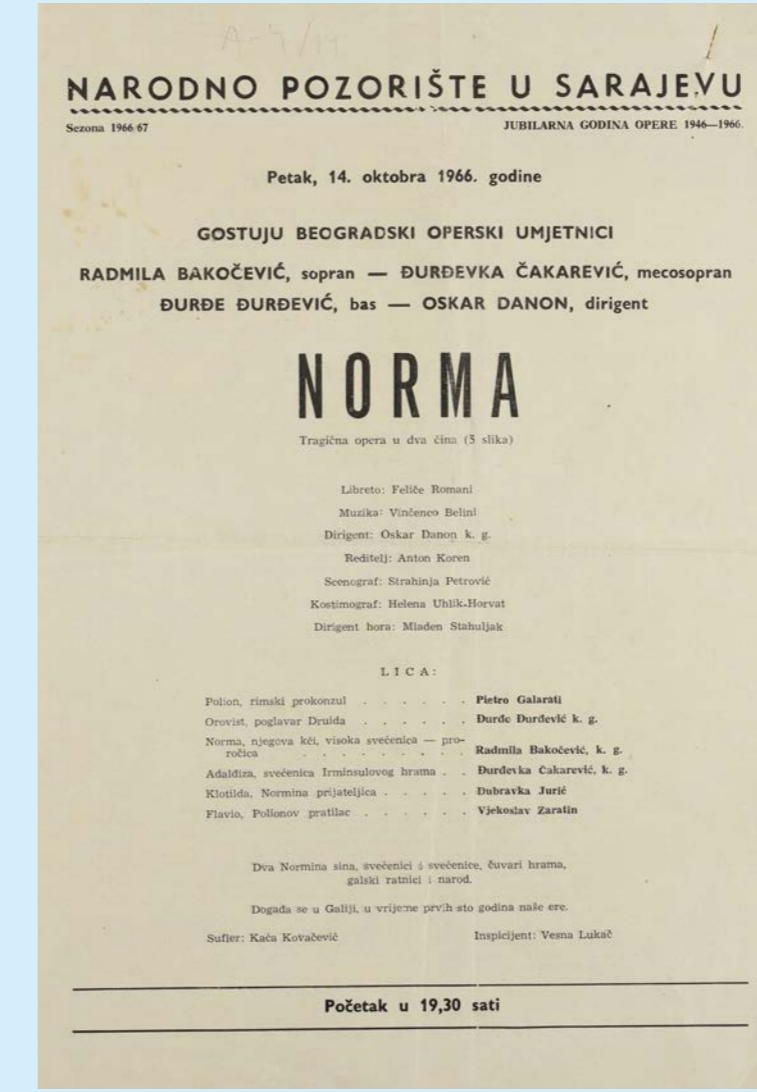
Након Холокауста

Од око 14.000 југословенских Јевреја који су преживели Холокауст, њих око 6.000 било је са територије данашње Србије.

Непосредно по ослобођењу Београда, у октобру 1944, малобројни преживели чланови обнављају рад општине и Савеза јеврејских вероисповедних општина Југославије, чији је председник био др Фридрих Попс. У првим данима делатност је била усмерена ка пружању хуманитарне и социјалне помоћи. Поред настојања да оживи своје делатности, Савез је помагао у организовању исељавања у новоосновану државу Израел.

После таласа исељавања, јеврејска заједница је постала још малобројнија и свој рад је фокусирала на издавачку делатност, рад женске и омладинске секције, рад са децом и очувању сећања на чланове заједнице који су страдали у Холокаусту.

Многи чланови заједнице су учествовали у обнови друштва и јавном животу и оставили тамо тамо видан траг.

Оскар Данон (1913–2007), директор и диригент Опере и Балета београдског Народног позоришта, носилац Партизанске споменице 1941 (D-592). Програм опере *Норма*, 14. октобар 1966 (Eventov-1260)

Летовање јеврејске омладине, Мали Лошињ, 1961. Љубазношћу Јеврејског историјског музеја у Београду (D-1140)

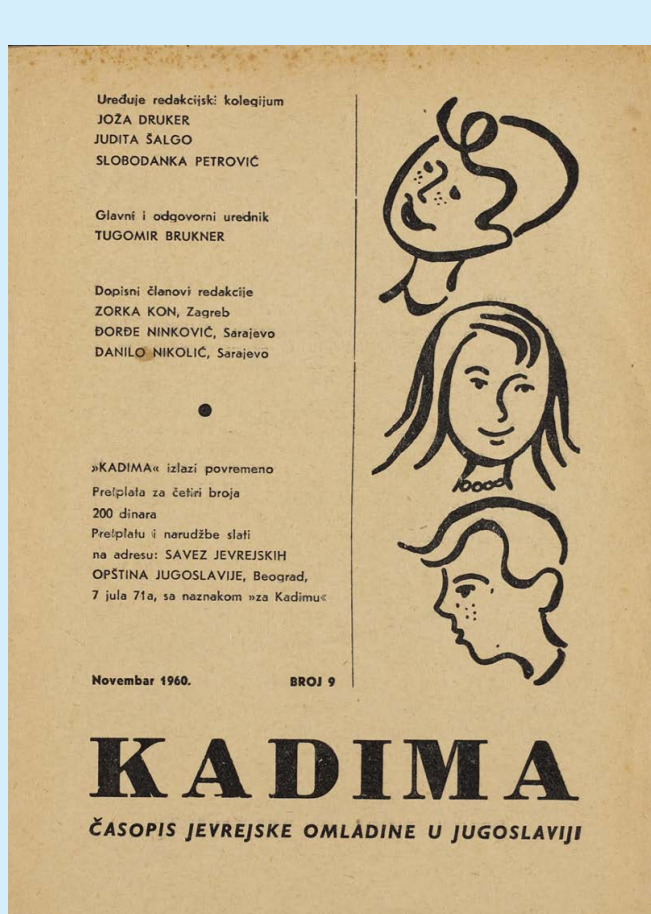
Прослава јеврејског празника Пурим у Београду, 1972 (D-1158)

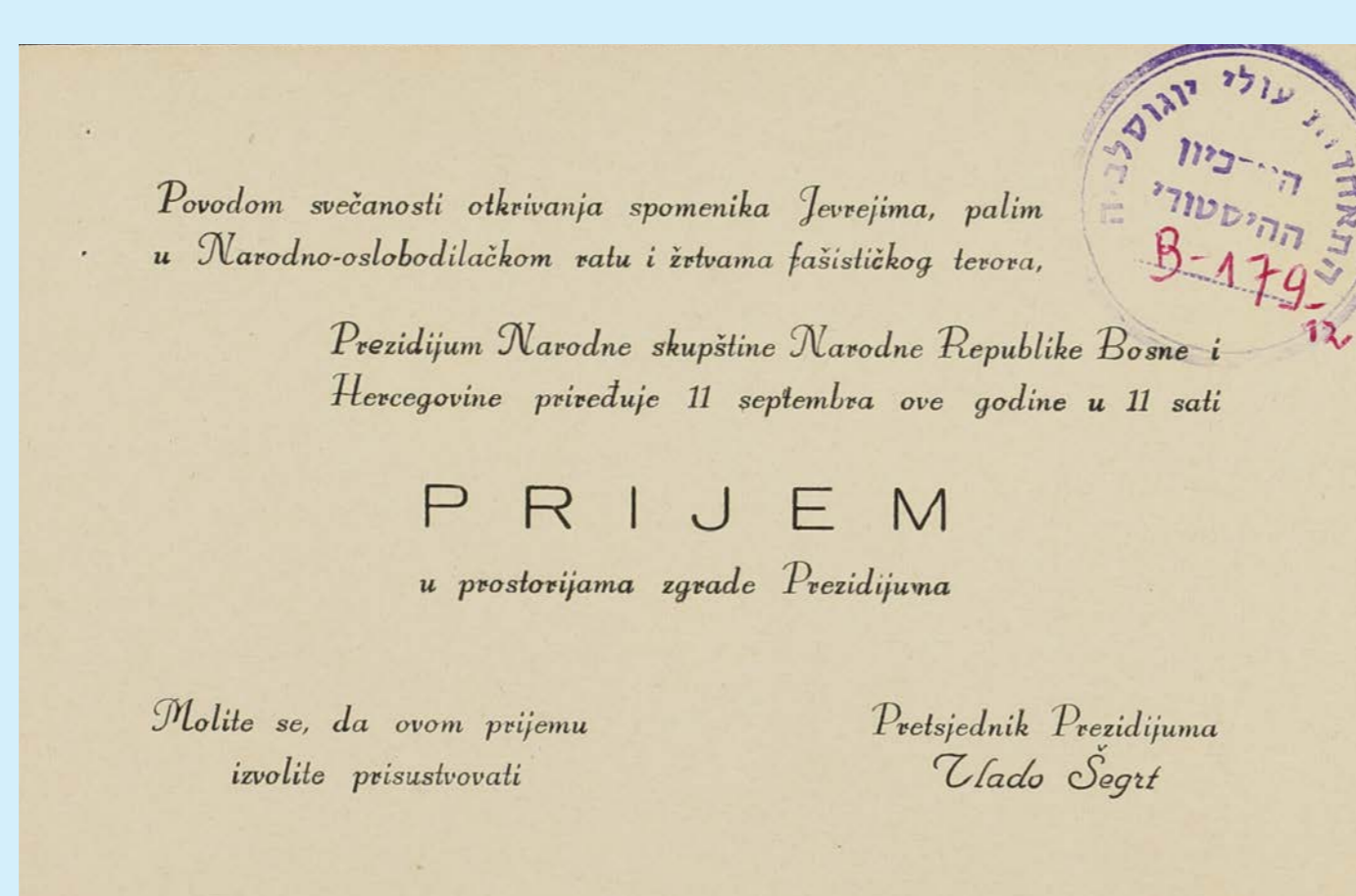
Споменик жртвама фашизма, Београд, 1952. Савез јеврејских општина Југославије организовао је подизање централних споменика јеврејским жртвама фашизма у Београду, Новом Саду, Загребу, Сарајеву и Ђакову, што је био јединствен случај у тадашњим социјалистичким земљама Европе (D-168.64)

Јеврејска општина на првомајској прослави, 1945 (D-388)

Насловна страница *Кадима*, часописа Јеврејске омладине, новембар 1960 (Jug-185)

Позивнице за свечане академије приликом откривања споменика јеврејским жртвама фашизма и палим борцима, 1952 (Eventov-925)

Руководство Савеза јеврејских општина Југославије, 7. март 1951. Љубазношћу Јеврејског историјског музеја у Београду (Eventov-934)

Изложба „Десет година обновљеног рада Савеза и општина“, 27. новембар 1956. Љубазношћу Јеврејског историјског музеја у Београду (Eventov-934)

Усељење у Израел

У периоду између два светска рата мали број југословенских Јевреја се, поведен ционизмом, уселио у тадашњу мандатну Палестину. Припреме за организовано исељење у Израел почињу убрзо по завршетку Другог светског рата. Највећи талас исељеника био је након проглашења независности Израела 14. маја 1948, и за мање од годину дана број чланова југословенске јеврејске заједнице смањио се за више од половине. Организована исељења престају 1952.

Услов за исељење је био отпуст из југословенског држављанства. Исељеници су такође морали да потпишу изјаву којом се одричу свих непокретности, које су тиме постале власништво државе. Могли су са собом понети пртљаг у тежини од 150 килограма по особи.

Бродове за превоз Савез је изнајмљивао код Југословенске поморске агенције. Исељеници су допловили до израелске луке Хаифе из Ријеке, Дубровника и Сплита.

Брод „Радник“ – полазак из Ријеке, новембар 1948 (D-346.4)

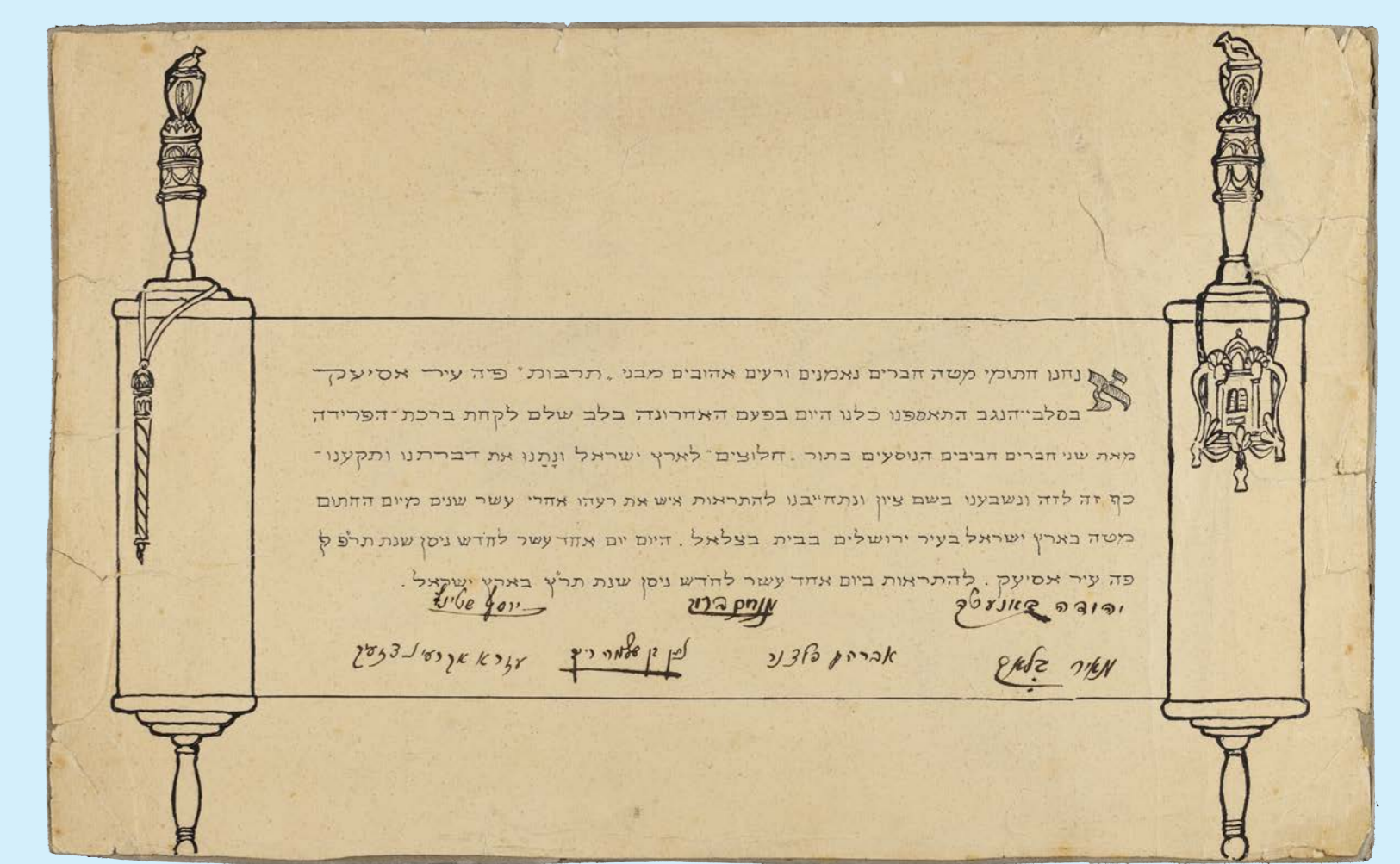
Брод „Радник“ – пред Хаифом, 7. децембар 1948 (D-346.5)

Министарка спољних послова Голда Меир обраћа се присутнима на прослави десетогодишњице усељења југословенских Јевреја, 1959. Photo Eden, Јерусалим (Eventov-184)

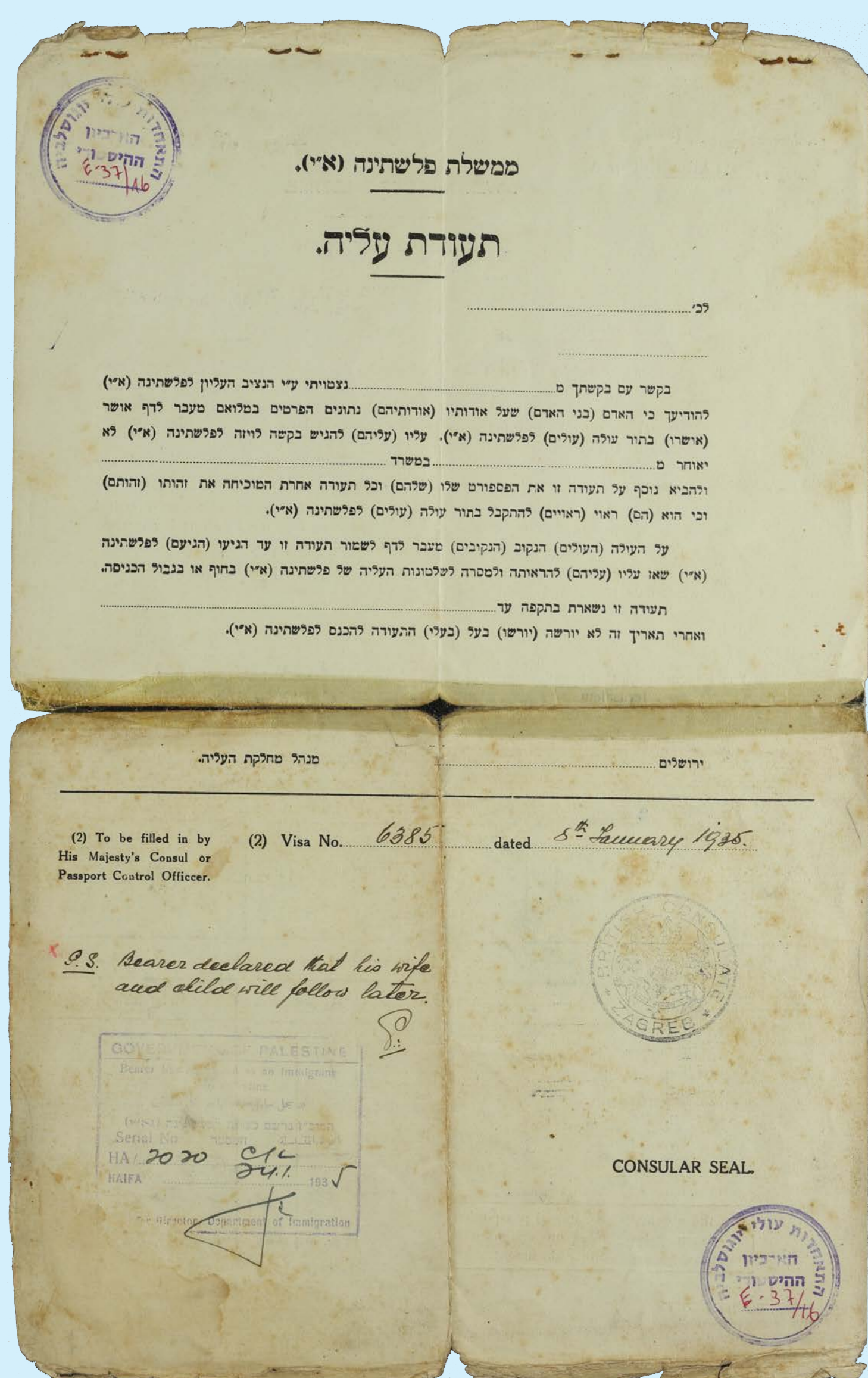
Трака шефа путног штаба Славка Радеја на броду „Радник“ (Eventov-1384)

Опшоташно писмо двојци другова који одлазе за Ерец Јисраел (Земљу Израел), Осигек, 1920 (Eventov-918)

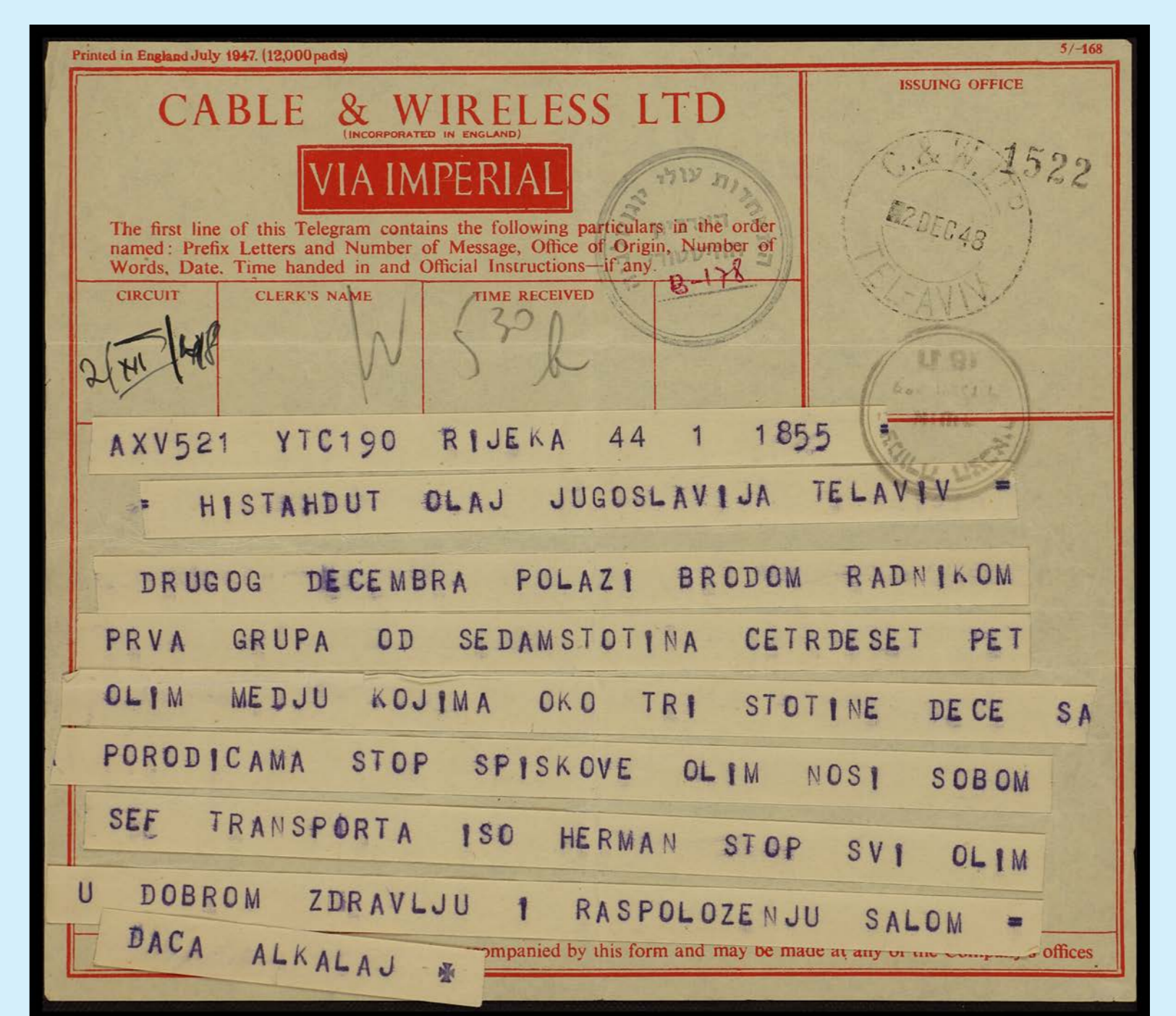
Један од првих састанака са новим усељеницима, 1950. Удружење усељеника из бивше Југославије пружало је, између осталог, и помоћ новим усељеницима како би се боље и лакше уклопили у нову средину (Eventov-231)

Јакоб Фрид – дозвола за усељење издата 15. новембра 1934 (Eventov-2037)

Дочек врховног рабина Југославије Хинка Урбаха (окренут леђима) по доласку у Јерусалим, 1948 (D-718)

Телеграм председника Јеврејске општине Београд Давида Даче Алкалаја Удружењу усељеника из Југославије (Хитахдут олеј Југославија, скраћено ХОЈ), о поласку брода „Радник“ из Ријеке са 745 нових усељеника, 2. децембар 1948 (Eventov-278)

Усељеници из Југославије у Израелу

Нови усељеници – *олим хадашим* – из читавог света морали су се врло брзо прилагодити новој средини и савладати хебрејски језик који је, оживљен, ушао у свакодневну употребу.

Иако малобројни, усељеници из Југославије успешно су се уклопили у израелско друштво и важили су за добре и вредне раднике. Основали су насеља Шаар Ха-амаким, Гат и Кидрон, а поједини су постали широм познати израелској јавности, као Хајим Бар Лев и Давид Елазар, који су били главнокомандујући израелске армије, као и Јосеф Томи Лapid, директор радија и телевизије, министар у влади и директор Меморијалног центра „Јад Вашем”. Удружење усељеника из Југославије или Хитахдут олеј Југославија, скраћено ХОЈ, било је у Израелу активно од 1935. до 2020, са фокусом на одржавању веза са старом домовином и очувању и неговању југословенске културе и српскохрватског језика. Усељеници су одржавали везе са бившом домовином, породичне, културне, као и пословне.

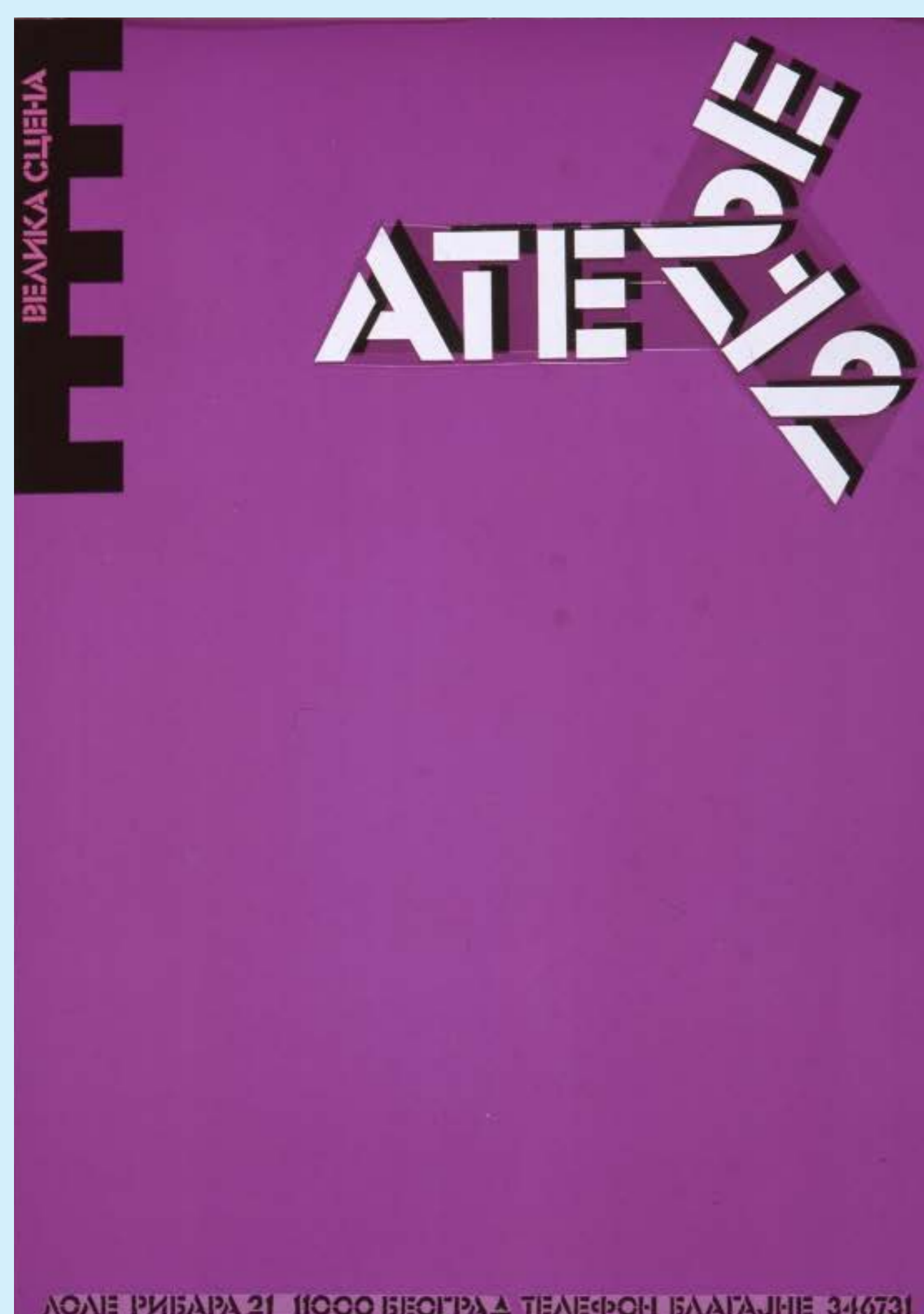
Главна скупштина ХОЈ-а, Јерусалим, 18. јун 1949 (Eventov-230)

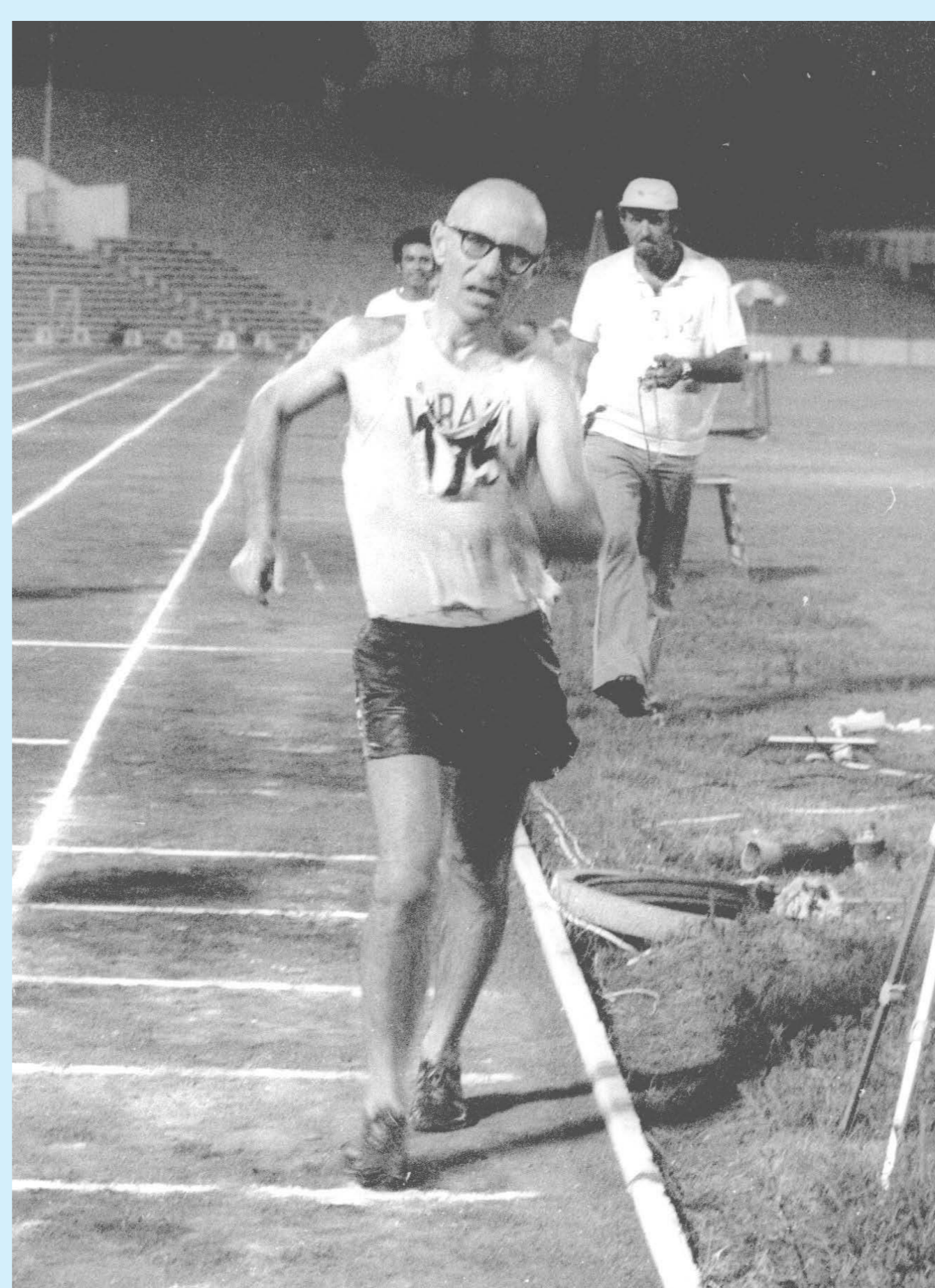
„Лако пемо” музички састав нових усељеника, Хаифа, 1950. Photo studio Talpiot, Хаифа (Eventov-232)

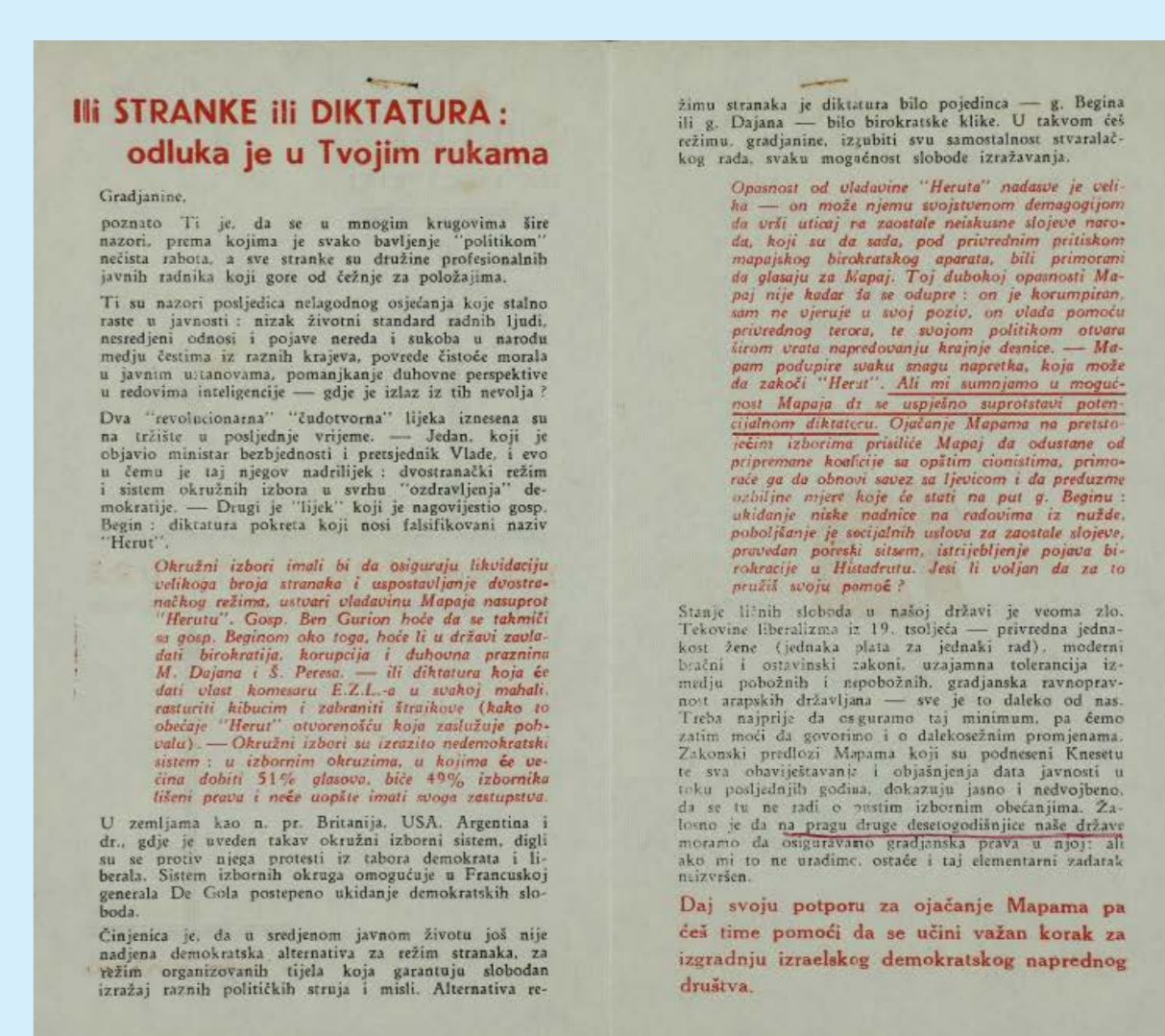
Генерална скупштина ХОЈ-а, 1994. Оскар Таубер, Хаифа. Љубазношћу Јосефа Таубера (Eventov-244)

Дан Рајзингер (1934–2019), прослављени израелски дизајнер, фотографија Елханана Котлера. Љубазношћу Националне библиотеке Израела

Шаул Ладани, рођен 1936, светски првак и рекордер у брзом ходању, 1977. Љубазношћу Националне библиотеке Израела

Активности МАПАМ-а (Уједињене радничке партије) и МАПАЈ-а (Партија радника у Ерец Јисраел) са југословенским усељеницима који су били мета левичарских партија. МАПАЈ је чак издавао лист *Наш лист* (Југ-188) у периоду од 1949. до 1952 (Eventov-961)

Давид Елазар (1925–1976) са бившим члановима Хашомер хацаира из Југославије (седи у првом реду, други са десна), Кибуц Ејн Шемер, 1971 (Eventov-1028)

Јосеф Томи Лapid (1931–2008) извештава са суђења Адолфу Ајхману у Јерусалиму, 1961

Мошав Кидрон, основан 1949. од југословенских усељеника. Мошав је кооперативно пољопривредно насеље (Eventov-1106)

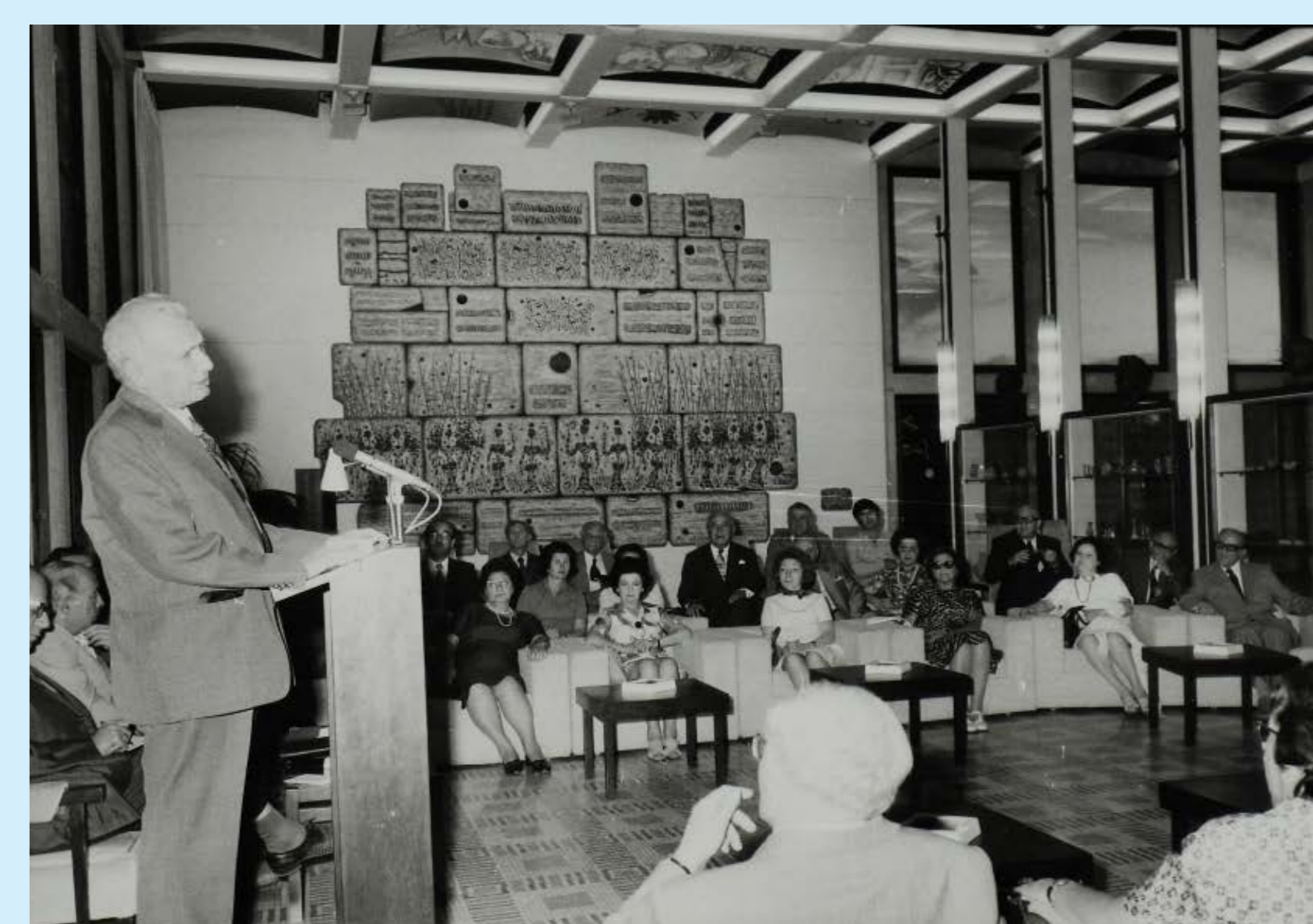

Везе са „старом земљом” и дијаспором

Србија је 27. децембра 1917. постала прва држава у свету која је отворено подржала Балфурову декларацију, јавно саопштење Британске владе у којем је најављена подршка успостављању „националног дома за јеврејски народ“ у Палестини, тада у оквиру Османског царства. Југославија је била међу првим земљама која је признала државу Израел након њеног оснивања 14. маја 1948. Исте године Савез јеврејских општина Југославије добио је дозволу од власти да организује усељавање у Израел. Године 1952. Савез је координирао садњу југословенске парцеле „Шуме мученика” (Јаар хакдошим) у Израелу, меморијалне шуме посвећене жртвама Холокауста, у којој је посађено 60.000 стабала, за сваку југословенску жртву. Прекидање формалних билатералних односа Југославије и Израела 1967. дошло је као реакција на Шестодневни рат, али су, ипак, задржане економске и културне везе. Након распада Југославије 1992. новоформирана СР Југославија је обновила односе са Израелом.

Са пријема др Нахума Голдмана, оснивача и председника Светског јеврејског конгреса, код маршала Тита, Бугојно, 27. октобар 1975. Додатак Јеврејском прегледу бр. XI-XII, 1975 (Eventov-2035)

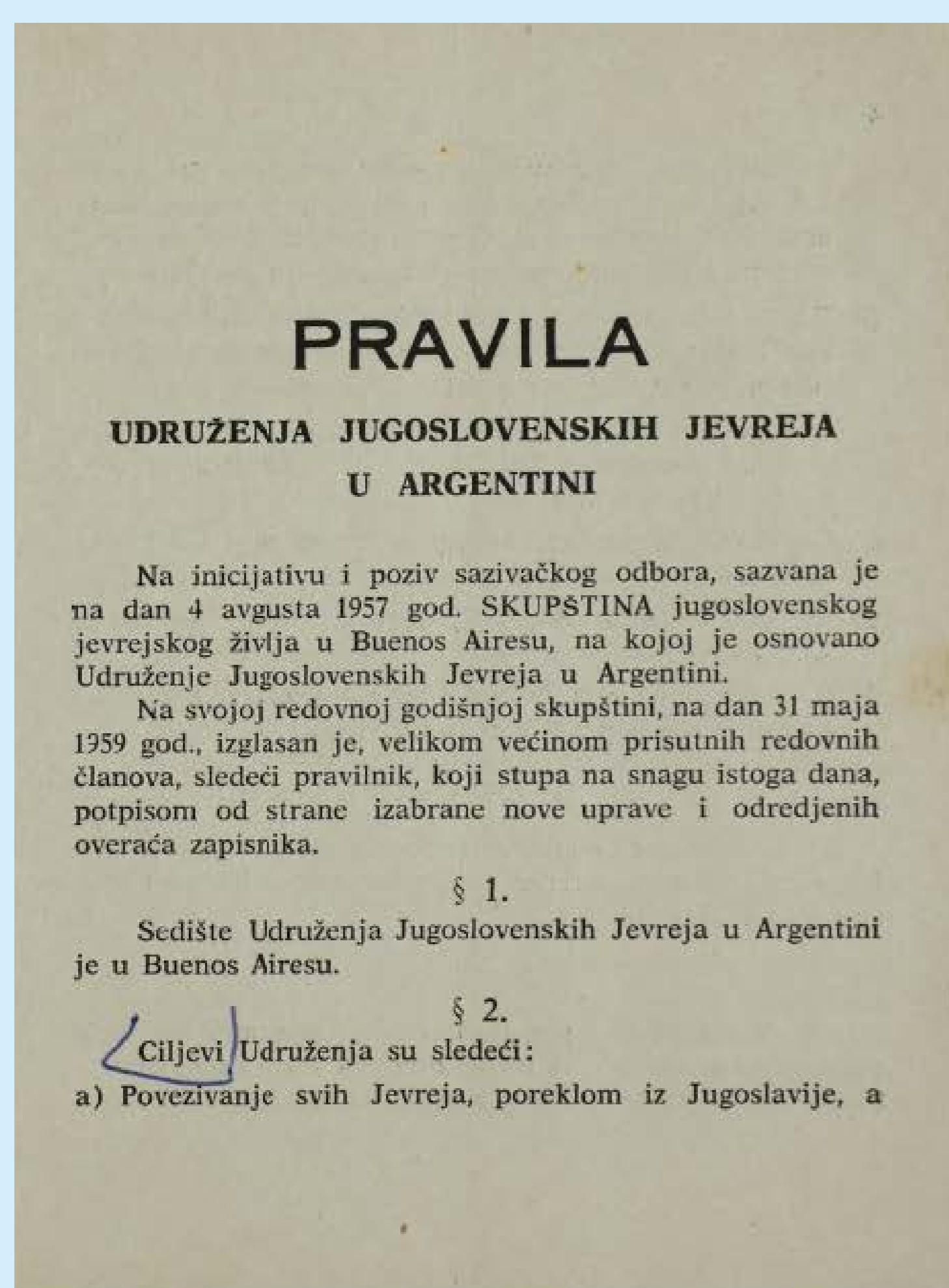
Делегација Савеза јеврејских општина Југославије на пријему код председника Ефраима Кацира, 21. октобар 1976. Photo Ross, Јерусалим (Eventov-932)

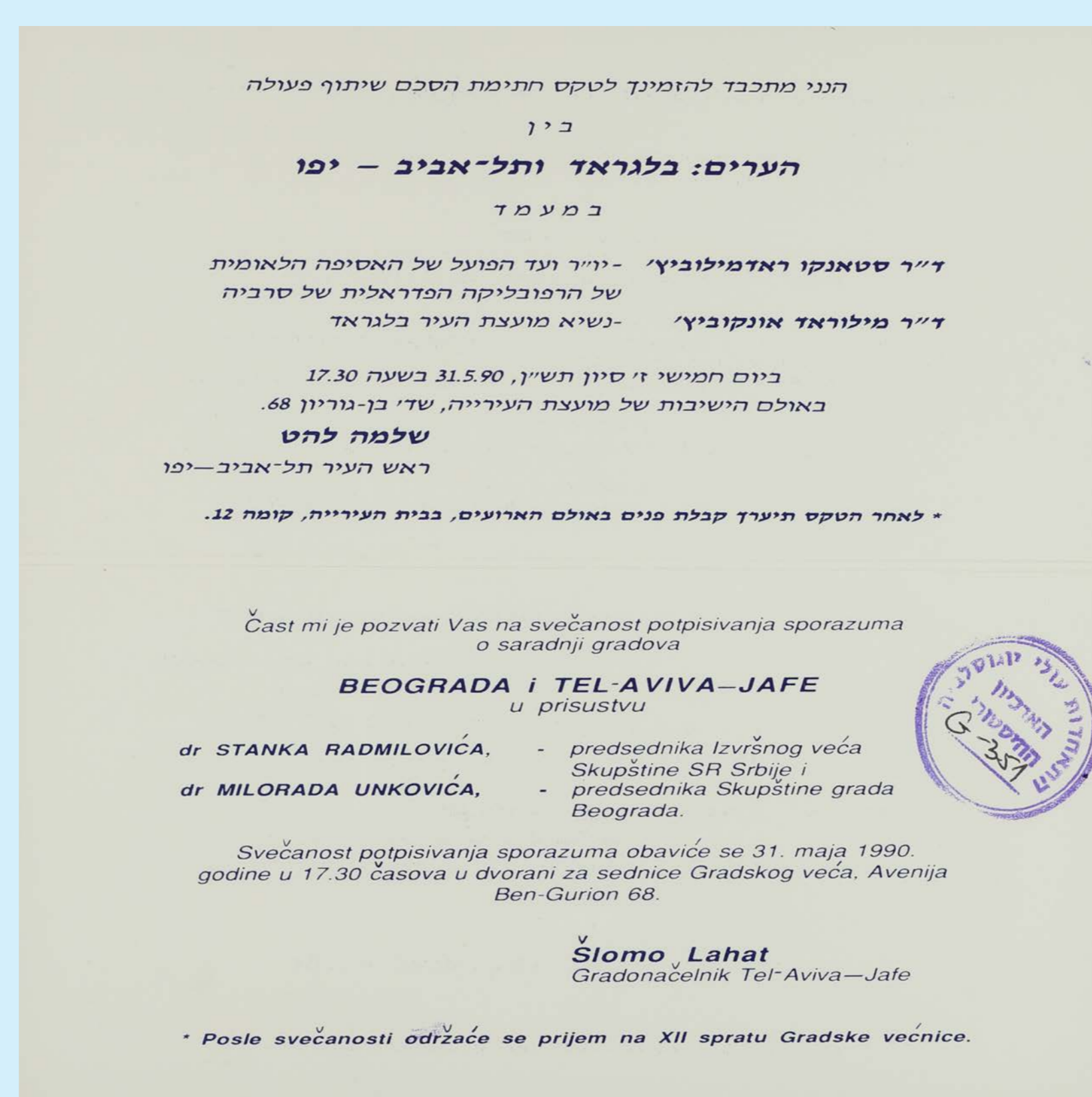
Изложба под називом „Ерец Јисраел” у Загребу, 1939. Сликао Медина Геф (Eventov-1026)

Свечаност сађења Шуме краља Александра, 1935 (D-324.10)

Правилник Удружења југословенских Јевреја у Аргентини, Буенос Ајрес, 1959 (Eventov-1200)

Позив на свечаност потписивања споразума о сарадњи Београда и Тел Авива, 31. мај 1990 (G-351)

Шума мученика, април 1961. Photo Studio Negev, Исак Рубен, Јерусалим (Eventov-288)

Женска секција Удружења југословенских Јевреја у САД-у, Њујорк, 1961. Осим у Израелу, удружења југословенских Јевреја постојала су и другим земљама, а нарочито је било активно удружење у САД-у. Photo by H. Bernstein 8 E. Gunhill Rd. N. Y. (Eventov-933)

Премијер Давид Бен-Гурион прима југословенског амбасадора Николу Миличевића у пратњи Цвија Локера, 1950. Israel Government Information Services (D-586)

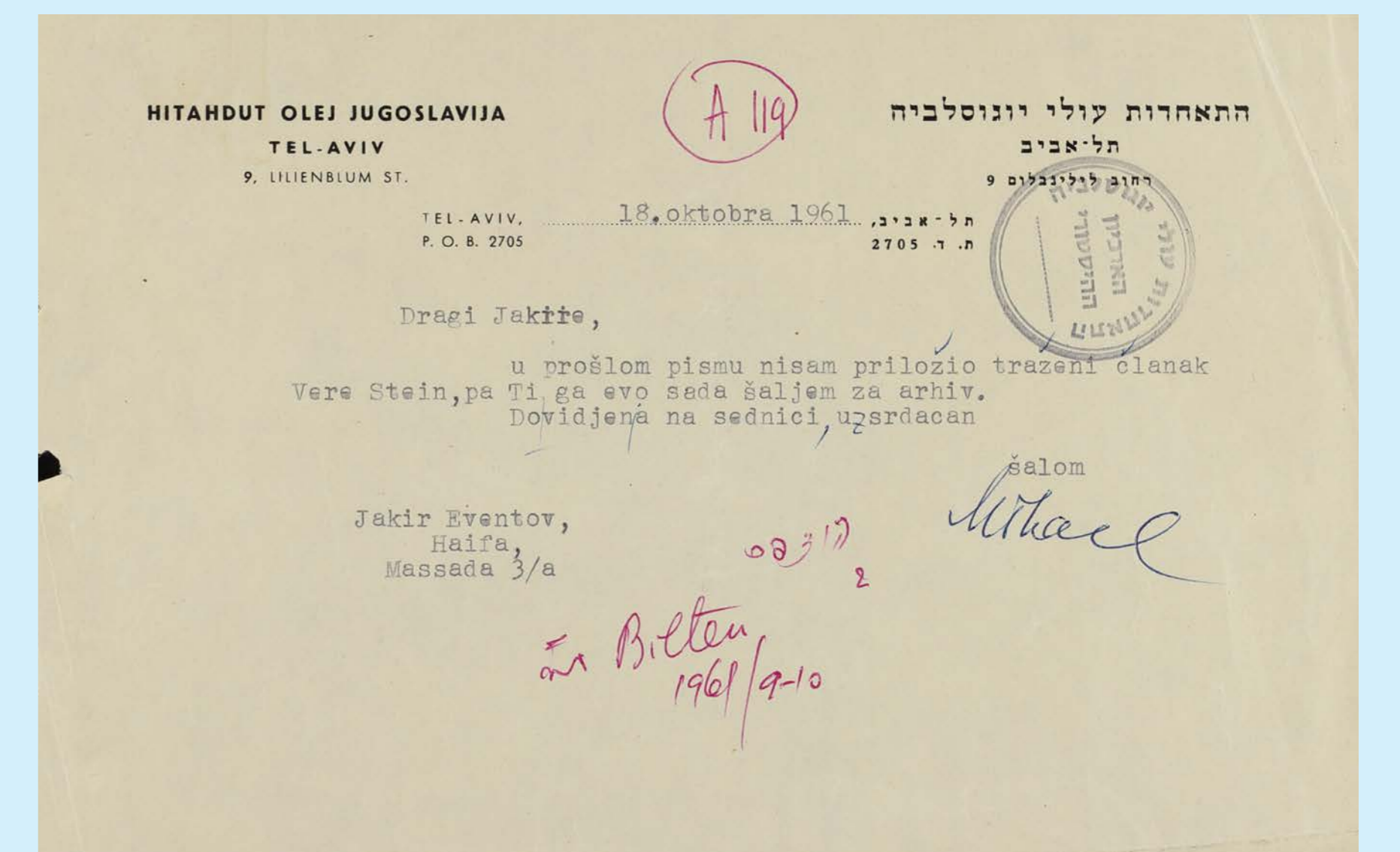

О „Евентову“

Архив „Евентов“ је основан 1954. како би се забележила, сачувала и документовала историја Јевреја на тлу Југославије. Основали су га Јакир Евентов (Драго Штајнер), историчар и новинар, и његова жена Етелка, архивисткиња, у своме дому у Хаифи. Архив је функционисао под окриљем Удружења усељеника из Југославије у Израелу. Првобитно се звао Историјско-музеални одбор Удружења. Након смрти Јакира Евентова збирка је у њихову част преименована у Архив „Евентов“, а 1986. пребачена је у Јерусалим, где је постала део Централног архива за историју јеврејског народа. Збирка Архива је била подељена у четири основна фонда: 1. архив Удружења који, између осталог, садржи податке о његовим члановима; 2. досијеи о различитим југословенским јеврејским заједницама, ционистичким активностима, јеврејским организацијама, антисемитизму, Холокаусту, Другом светском рату и исељењу у Израел; 3. публикације; 4. фотографије. Свој допринос збирци дали су и Цви Ротем, Бранко Гросман, Цви Локер, Жени Лебл и други.

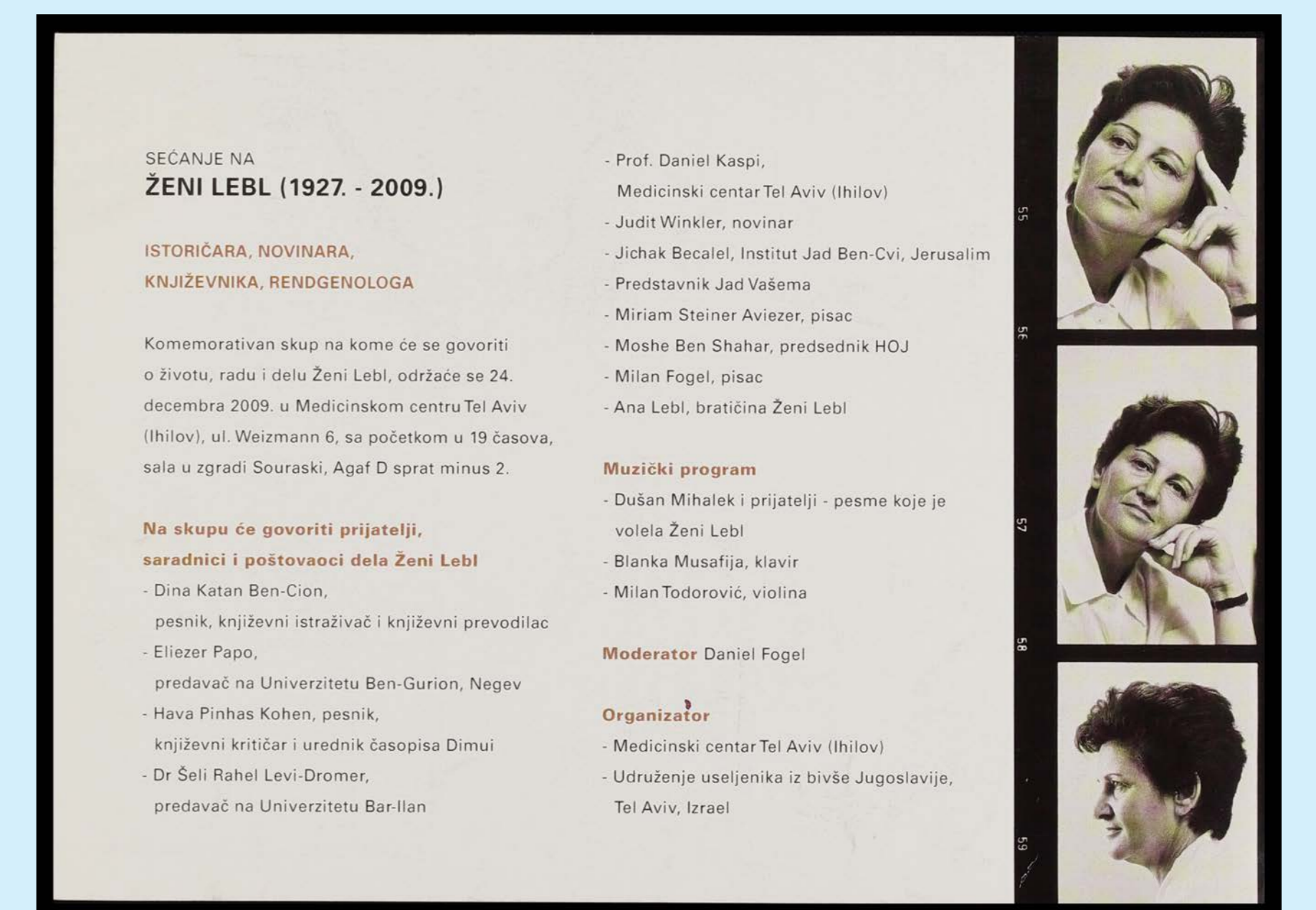
Исказница Етелке Горјанић (удата Евентов), Удружење „Јудеја“, 1924/1925 (Eventov-1117)

Писмо Јакиру Евентову, прикуљане грађе за архив, 18. октобар 1961 (Eventov-1518)

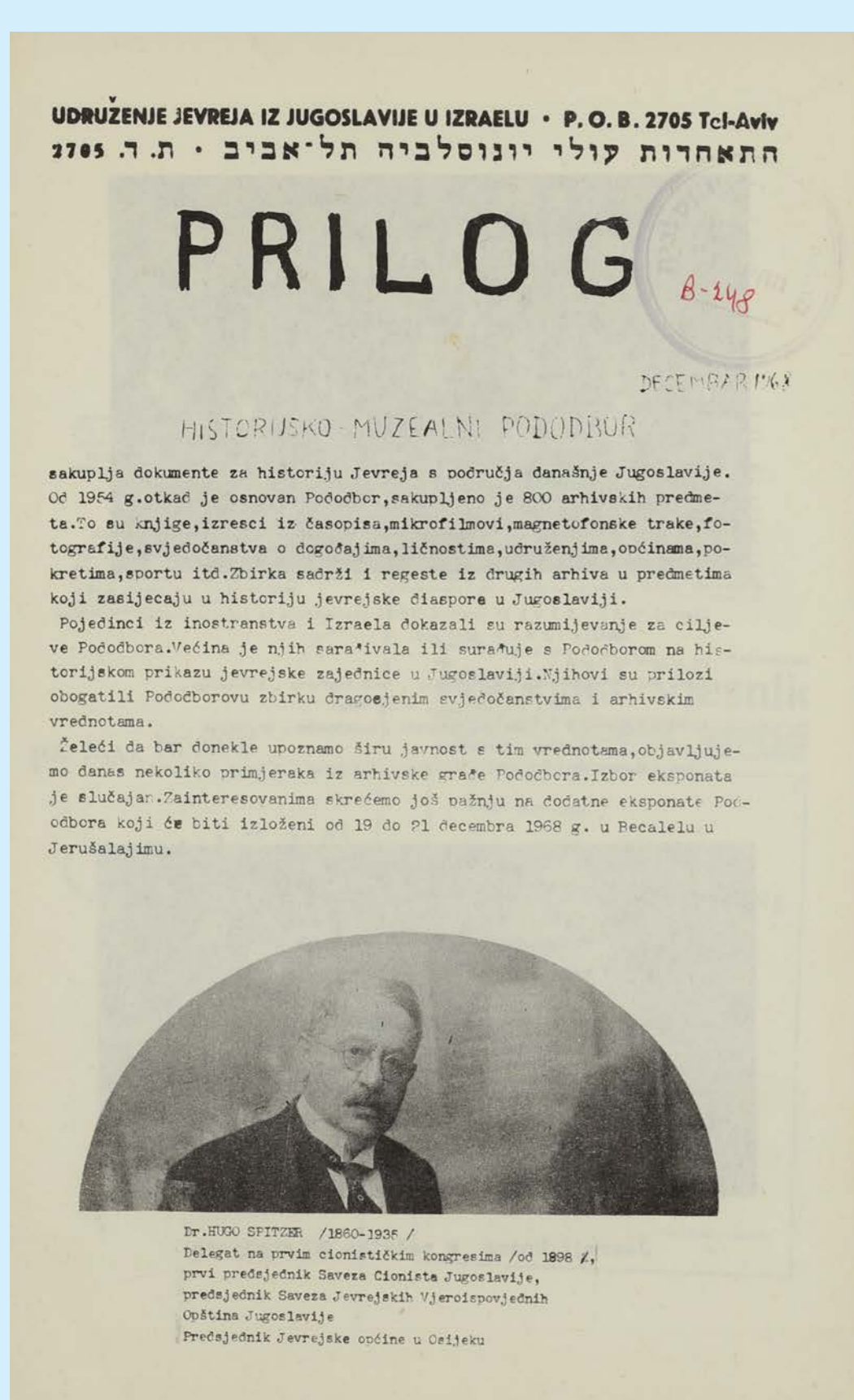
Признање др Бранку Гросману, Ферамонти, јануар 1944. Бранко Гросман (1909–2006) је био адвокат, бавио се потраживањима ратне одштете од Немачке (Eventov-1643)

Позивница на комеморацију „Сећање на Жени Лебл“, 24. децембар 2009. Жени Лебл (1927–2009) била је књижевница, новинарка и историчарка (J-22)

Јакир Евентов са члановима историјско-музеалног одбора ХОУ-а. Оскар Таубер, Хаифа, љубазношћу Јосефа Таубера (Eventov-242)

Позив историјско-музеалног одбора на прикуљане материјала, децембар 1968 (Eventov-171)

Др Цви Ротем (лево). Цви Ротем (1903–1980) је био новинар и адвокат. Heros Foto (Eventov-1633)

Етелка и Јакир Евентов на прослави 20-годишњице усељавања из Југославије у Израел, Јерусалим, 20. децембар 1968 (Eventov-1565)

Цви Локер у Архиву „Евентов“. Тибор Цви Локер (1915–2014) је био израелски дипломата и историчар (P258-75)